

દુનિયાદારીનું ડહાપણ

મથમુલા

CELL

સ્વંનાર,

દેસાઈ ગોવરધનદાસ ગિરધરદાસ-ભારતર

નળગજાર મ્યુ. ગુ. સ્કુલ-મુખર્થ,

દાહરા,

હો શ્રીમંતો શેડીઆ, અર્જકુટુંબ આજ
જન દુરબળ બન્યા, ઘરો દિલમાં દાઝ
તમારી સમજને, કરો ધર્મનાં કામ
પછીશો કામનાં, દામ, હામનેઠામ
તે વેપાર સૌ, પરદેશીને હાથ
તમરીએ આપણે, માટે લરીએ બાથ
આવે આંખમાં, કેમ ન આવે શર્મ
દેશતણી અટતી કરો, એજપર્મદે ધર્મ

મુખર્થ,

ધી રોચલ ગ્રીન્ડીંગ મેસ,

૧૯૦૪

AR ૫૦

મીસ્મત પ્રકત ૪ આન

(દેશાન્તિના દંડમા)

પ્રસ્તાવના.

આટલી તાની ચોપડીને પ્રસ્તાવનાની જરૂર નથી તોપણ પ્રગટ કરવાનો હેતુ તથા તેની ઉપજની વ્યવસ્થા સ્પષ્ટ થયેલા લખવા ઉચિત ધારૂ છું.

હું મરીખ સ્થિતિના માણસ હોવાથી મારા તરફથી રૂ નિતનાં કાર્યમાં જેવી જોઈએ તેવી મદદ મળવી અશક્ય છે પરંતુ તેથી નહિ ગભરાતાં મેં વિચાર કીધો છે કે મારે મારા તન અને મન વડે દેશને ઉપયોગી થઈ પડવું જોઈએ આ કારણથી ચોપડી પ્રગટ કીધી છે અને તેની તમામ ઉપજ દેશનેજ અર્પણ કીધી છે.

આ ચોપડીની વ્યવસ્થા નીચે પ્રમાણે રાખી છે

કુલ ઉપજનો.

૧ લાગ આપણી વહાલી કોંગ્રેસને અર્પણ કરવાનો છે

૨ લાગ તા. ૩૦-૭-૦૪ ને રાજ આજીવન મકાનમાં આનંદતા સાહેબ અલી મહમદ લીમણના ભાઈ તા. ૧૬ માણસની કમિટી નિમાઈ છે તે કમિટીના કાર્યમાં વાના છે

૩ લાગ ધર્મ હુન્નર અને કેળવણીના ઉત્તેજન તરીકે વાપરવાના છે

૪ લાગ ગરીબોને આનાજ વસ્ત્ર દવા વગેરે આપવામાં ખર્ચવાના છે ઉપર પ્રમાણે વ્યવસ્થા છે માટે સ્વદેશાભિમાની વહાલા બંધુઓ બોલામાં બોલી એક નકલના પણ ગ્રાહકથઈ દેશોન્નિતા કામમાં શક્તિ પ્રમાણે મદદ આપશે

આ ચોપડીની કીંમત ચાર આનાજ રાખી છે તો તેટલું જુદું કિંમત આપવી સાધારણ સ્થિતિના મામલને આધાર નથી કાંકરે કાંકરે પાળ બંધાય આ મહેવત પ્રમાણે ચોડી થોડી બેટ આપશે તો ઘણી ભારે રકમ થઈ પડશે અને તેથી દેશને ઘણું લાભ થશે

આ ચોપડીના ગ્રાહક થવાથી દેશી બંધુઓને સ્વાર્થ અને નેરમાર્થ બંને પ્રકારનો લાભ છે પરમાર્થ તો ઉપર બતાવ્યા તેજ છે

સ્વારથ એજ કે આ ચોપડી ~~દેવો વાચે~~ દેવો વાચે કેવીછે
 તથા દુનિયાના જુદી જુદી પ્રકૃતિના લોકો સાથે કેવું વરતન રાખ
 વાથી સુખ થાય તે સંબંધી તથા રાજ, ગુરુ, માતૃપિતા, શિક્ષકો, અને
 સ્ત્રીઓએ કેવું વરતન તથા કેવું વરતન રાખવું જોઈએ તે
 સંબંધી મારા જાતી અનુભવ પ્રમાણે હંકામાંપણ રસીલી ભાષામાં
 વર્ણન કરેલું છે તેનો લાભ મળવાનો છે

હું કંઈ પ્રવીણ પંડિત કે મોટો કવિ નથી પરંતુ મારા
 મનમાં જે વિચાર આવ્યા તે કવિતા રૂપે બહાર પાડ્યા છે અને
 તેમાંથી મદદ મેળવી શકે તે લોકો આપવો જોઈએ હેતુથીજ આ
 ચોપડી છપાવી છે

તેમાં અનેક પ્રકારના દોષો હશે પરંતુ તે દોષો તરફ દ્રષ્ટિ નકરતાં
 તમારા લાભનું હોય તેટલુંજ ગ્રહણ કરશો તો મારો પરીશ્રમ
 સફળ થયો એમ હું સમજીશ

લી. આપનો દૃષ્ટાંતી સેવક
 દેસાઈ ગોવર્ધન ગિરધરદાસ
 માસ્તર નળખંતર મ્યુ. ગુ. સ્કુલ-મુંબઈ

સુમને સાદકો.

સત્યેષા બ્રહ્મીશા

જોગી જનો જઈ શું કરશે વળી, જ્યાં સઘળા જન જોગીવસે છે
 સદ્ય સુધારો કેમ થશે જ્યાં, ભડકણ થઈ કુતરાંજ ભસે છે
 સદ્વર્ત્તા જન શું કરશે જઈ, હાંસી કરી જન મુખ હસે છે
 ગોવર્ધન કહે કવિ કિમત કેમ થશે જ્યાં સુમ વસે છે
 જે જન ભાણ નિત્ય જમે, મીઠાન તણો શુભ સ્વાદ શું જાણે
 જે જન સ્વારથમાં સપડાયો, તે પરમાર્ય નહિજ પિછાને
 જે જન મિથ્યા માની ખને, વસી તે સદ ભાષણ શું જાણે
 ગોવર્ધન કહે કરી કાવ્યો, સુમજનો મનમાં તવ આણે

કમળની કળીઓ જે એકી કરેલી હોય
ભમરાલ ભાગી વિના, કાણુ તેને સુંઘશે
ખાણગર તણી વલી યુગ જાણનાર વિના
તાળીઓ પાડીને વલી કાણુ તે ખુશી થશે
કાગડાના રૂપમાંડી મન જેનું મોહી રહેયું
પોપટને પાળી સારા ખાલશું સીખાવશે
વડે છે ગોવરધન, કાવ્યની કીમત વિના
ગુણહીન્ના ગાંડીઆતે, એકી બની ઊઘશે

મનહરિ.

મુરખાની નાની મોટી સભાઓ ભરાઈ હોય
આતુરની આતુરી તે કાણુ ચીતમાં ધરે
બહોચરાલ માતા તણા હીજડા જ્યાં ખેડા હોય
ગુણકઓ ગાન વિના તરત પાછી ફરે
લ'ગોટીઆ, ઘાંભુકાને, ઘાટીને વેરાગી વસે
તેહ તજા વાસમાંડી, ઘોળીઓ લુખે મરે
વડે છે ગોવરધન, સુમની સભાની માંડી
ઉત્તમ પ્રતીનાં કાવ્ય કવીઓના
કાચ તજા બહાસ અને હાંડીઓ જુમર નીકળે
નાહાન જે ખાળકોતો તેને ફેડી નાખશે
હુત્રર કળાઓ અને શાસ્ત્ર જાણનાર મળે
તોય પાણુ જુ'ડા તેની સામે જુ'ડું ભાખશે
જ્ઞાની ને વધરાગી ગુરૂ પ્રલેખા ગુ'થાઈ રહેલા
લોભીઆને ખોચ કરે ઝટ ખોટું લાગશે
વડે છે ગોવરધન સુમ અને સ્વાસ્થીઆ
કવીઓનાં કાવ્ય તેતો દિમ ફરે સાખશે

પ્રકરણ પહેલું.

પ્રભુ પ્રાર્થના

વસંત તિલીકા વૃક્ષ.

વિશ્વેશ્વરા સુવદનો વિગતે વખાણું,
વિખ્યાત જીવિત જગમાં અકળિત બાણું,
ખલો રસિક રસનાપર વિદ્વતાને,
સિદ્ધિ સુકાર્યતાણી સર્સ રિતે થવાને,
સસ્નેહ દાસ તુજને દિલથી વિચારે,
તારી સદા જગત્માં કીરતિ ઉચારે
મારી વિનંતિ ધરજો હરનીશ ધ્યાને

સિદ્ધિ સુકાર્ય તાણી સર્સરિતે થવાને
દીસે ગતિ ગહન તાહરી વિશ્વપાળા
સ્તુતિ ઉચારે ઉર પ્રેમ ધરી ક્યાળા
પાપો પ્રજ્જળિ પ્રભુરે અરપો ક્યાને

સિદ્ધિ સુકાર્ય તાણી સર્સ રિતે થવાને
તારી કૃપાથી જનનં વિધનો વિરામે
તારી વખાણુકરી લોકન પાર પામે
હાહા હયાણું ધરજો દિલમાં દયાને

સિદ્ધિ સુકાર્ય તાણી સર્સ રિતે થવાને
ટુંકી મેતિ થકી પ્રભુ કવિતા ઉચારી
તારો સુ ભક્ત બનવા નથી શક્તિ મારી
પાપી હું દાસ ગેવરધન તું પ્રતાપી
ટાળો કુચુદ્ધિ પ્રભુરે સદૃ વૃત્તિખાપી

મુરખસે માન કહા, પાપીયાસે ગ્રેમ કહા,
 ભુલ્યોસે ભેદ કહા, ભાખીએ હી ભાખીએ,
 ગર્વ જહાં મુલ કહા, ભોળાકી ભૂલ કહા,
 કેદૂ ચીજ સ્વાદ કહા, ચાખીએ હી ચાખીએ,
 ગોવર્ધન ગાનપર, કાન ધરી માન ભાઈ
 શંખાણીના ખોલ કહા, સાંખીએ હી સાંખીએ. ૧૫

દોહરી.

પહેલા પોતે સુધરી, સુધારો સંસાર,
 સુધરેલો ચપ્પ મળે, સુધરે કલમ હજાર, ૧૬
 પોત પોતાના મનમાં, મોટા સર્વ મનાય,
 ગાંડાને ગાંડો કહો, તો પશુ લડવા ધાય, ૧૭
 હા'પશુ ખહુ કરવા થકી, સુધરે નહિ સંસાર,
 જીવંતથી સમજાવીએ, હાગે દિલ લગાર, ૧૮
 દુરજનિયાને દુઃખ પડે, તેમજ હાડયો થાય,
 દાળ કઠી જેમ ઉડળે, તેમજ સ્વાદ ગણાય, ૧૯
 કપટી જન કાંટા સમો, દુભે સડતે રહે,
 દર થવું કે દુભવો, એમાં નહિ સંદેહે, ૨૦
 અંજલિ નહિ રૂપમાં, ગુણ થકી પરખાય,
 ઈંદ્રવારણાં આપતાં, તેને કેમ ખનાય, ૨૧
 જ્યાં જઈને રે ખેસીએ, ત્યાં તેવું ફળ થાય,
 અડતાં કાળા કોયલા કપડું કાળુ થાય, ૨૨
 ઘણા મળ્યા જ્યાં ઘાતકી, કાહ્યા જન હંડાધ
 મુખીના ટોળા મહી, કવિયો મૂર્ખ મનાય, ૨૩
 કમજ કર્યો નહિ ત્યાં સુધી, નહતો રહે નાદાન,
 નાથ્યો નહીં જો આખરો, નિત્ય કરે તોફાન, ૨૪
 દુનિયા છે સૌ ડોલતી, તર્ત કરે નહિ તોલ,
 જ્યાં જવો સંગી મળે, બેલે તેવો ખોલ, ૨૫

કવિત્વ.

ચુડીઓ કોને પહેરાવવા

દિલમાં આહુયો ન દેશ, અંતર નથી આવેશ,
 સ્વાર્થમાં રહે હમેશ, બોધ શું ખતાવીએ,
 આરો દેશ મારી ભુમિ, અને મારા ખંડુજન,
 એવા ઉદ્ધારવિના, વિદ્યા ન વખાણીએ,
 નાત જાત અને પૃથ, માટતો લડાઈ કરે,
 ખાવામાંજ ખુશ, તેને થપ્પડો લગાવીએ,
 વદેછે ગોવરધન, ઉત્તતિની ધચ્છા નહિ
 આલો એવા ખાવલાને, ચુડીઓ પહેરાવીએ ૨૬
 દેશના ઉધ્ધાર માટે, મથન કરેજ નહિ
 વિદ્યા સદે ગુણવિના, વેગળે સિધાવીએ
 દેશના કલ્યાણ માટે, સત્યના પ્રમાણ માટે
 મુરખાને વારે વારે, આપણે મનાવીએ
 દેશ માટે અરે ભાઈ, વાપરે ન એક પાઈ
 ગુણ હીણા ગધેડાને, કેમરે વધાવીએ
 વદેછે ગોવરધન, દેશ ઘાઝ દિલ નહિ
 આલોએના ખાવલાને, ચુડીઓ પહેરાવીએ ૨૭

શુરવીર નરે કોને કહેવાય તેવિધે

ક્રયા જો કપાઈ જાય, લક્ષ્મીરે છુટાઈ જાય
 યવોહુતે થાય તોય, ધૈર્યપણુ ધરે છે
 દેશ પોરે દંડ થાય, કાંસીનીમાં હે ફસાય
 સંકટમાં નથી સહાય, તોય ધાર્યું કરે છે
 અતિ અપમાન થાય, કદી વનમાં કુટાય
 તોય પણ આંખે, દેશ ઘાઝ આંસુ ભરે છે
 વદે છે ગોવરધન, ધન્ય શુરવીરજન

સ્વદેશના હિત માટે, હિમ્મતથી મરે છે ૨૮
 કામતો હોએ અપાર, વખત નહિ લગાર,
 ખચે નહિ પાઈ ચાર, તોય નહિ ડરે છે,
 દ્રવ્યતો નથી અપાર, વિદ્યતો હજાર ચાર,
 તોય વાર વાર દેશ, કાજમાં વિચરે છે.
 સ્વાર્થ તો નહિ લગાર, ગણે છે સઉ ગમાર,
 તોય તન યન ધન, અપણુ તો કરે છે.
 વદે છે ગોવરધન, ધન્ય શુરવિર જન,
 સ્વદેશના હિત માટે હિમ્મતથી મરે છે.

કવિત્વ.

દેશનો ઉદ્ધાર કરનારું વહાણ કોણ હુખાવે છે.

ખાર વાર ખોલાવે તો, આંખ ઉચી કરે નહીં
 મુછમાં હસીને, નિથ્યા માન યન લાવે છે
 પ્યાર જો ખતાવીએ તો, ઉભટા અકકડ થાય.
 જ્ઞાનમાં ગમાર પસ, સફાઈ ખતાવે છે.

તર્કટ ઉભાંજ કરે, ખાલી ખુસામત કરે.

અડાવીને જુઠી વાત, લેકને હસાવે છે.

વદે છે ગોવરધન, એવા અભિમાની જન

દેશના ઉદ્ધાર, તાણું વહાણ તો હુખાવે છે ૩૦

દેશ તણી દાઝ નહી, ઉપકારી કાજ નહીં

માન માટે કાહયો રઈ, બોધ તો ખતાવે છે

જ્ઞાની ગુણવાન તણી, ભુલ કાઢવાને મથે

જુઠાં મૂકી આળ, અને ફજેતી કરાવે છે

ખીજતની ખહાદુરી જોઈ, મનમાં ખજાપો કરે

ડોળરે દેખાડી ધણો, ભોજાને ભમાવે છે

વદે છે ગોવરધન, એવા અભિમાની જન

દેશના ઉદ્ધારતાણું, વહાણ તો હુખાવે છે ૩૧

હાહર

સ્વારથ હોયે જ્યાં સુધી, સર્વ આપણું થાય
 પાણુ જ્યારે પડતી દશા, જોતાં નારી જાય ૩૨
 મળતાં મિલકત સર્વ તે, મનમાં પણુ મક્કાય
 પાણી ભરતાં ભોટવો, ભગ ભગ ભગ ભગ થાય ૩૩
 શાણા જન સાચા ગુણો, સંગ્રહ કરશે સાર
 સુપડું સાફ રાખશે, પગદા કાઢે ખા'ર ૩૪
 કામ પડે નહીં જ્યાં સુધી, સારા સૌજ બણાય
 કૌવચને તો અડકતાં, ખાલ ઉખડી જાય ૩૫
 સમા પ્રમાણ બોલીએ, સદા માન સચવાય
 મરણ સમે કુટે રહે, ગિત લગનમાં ગાય ૩૬
 પડિયા કબજે પરતણે, શુકિતથી છુટાય
 પથર તળીએ હાથ તે, કળ વિજુ કેમ કઠાય ૩૭
 જેના જેવો સોખતી, તેની તેરી ચાલ
 ઠંડું જળ ઉનું થશે, ધરશે અગ્ની જવાળ ૩૮
 આણુ સુય મળ્યુ તહાં, ગરીબ કેમ ગણાય
 માંકણ ચાંચડ મચ્છરો, કરડી ખાયે કાય ૩૯
 માટાના મેળાપથી, નખજો, સખજો થાય
 ખીલ્લ જોરે કુદતાં, વાછરડાં કે ગાય ૪૦
 શ્રિમંતનું સહિ માનશે, અવળું વદ અપાર
 દરીદ્ર સાચું બોલશે, તોપણ ગણે ગમાર ૪૧

કવિત્વ

ખાસડાં કેને મારવાં બોલ્યો

મરૂતનું આણું ખાવા, શોધે જે હરામખોર
 પાખંડી જે પુરો દૂધ તણને દારૂ પીએ
 ખટપટ કરે ખેલ, મનમાં ઘણો છે મેલ

ખાપડા બરીબને તો, દુઃખ રતાં નહી ખીએ
પારકો સુજશ જોઈ, આંખમાં તો રાઈ પડે
મિથ્યા અભિમાની થઈ, હર્ષડા માંડી હારીએ
વડે છે ગોવરધન, એવા એવા નીચ જન
સુરખાઓ શોધી કહાડી, ખાસડાં તો મારીએ ૪૨

કવિત્વ

ધણા ગુણવાન ત'શું માનતો રાજેજ નહિ
મંડયો રહે માની જુઠ જરીને જુગારીએ
અન્યાઈ જે આકુળોલે તોલમાંતો એકાધુતોલે
છાતું રાખવાતું ખોલે એવો અવિચારીએ
જુઠાં જુઠાં આળ મૂકે ઘોઠા કાવમાં ન ચૂકે
શિક્ષા સાંભળે ન તેને કેમકરી વારીએ
વડે છે ગોવર ધન દુષ્ટ એવા દુરજન
સુરખાઓ શોધી કહાડી ખાસડાં તો મારીએ

કવિત્વ

પત્થરનો સાથે ફોને યછાડવો

કુપુત્ર કંઠોર નાર જુઠો જે ખતાવે ખ્યાર
જ્ઞાન વિતા જેનું ચિત્ત ચોટાઉ ગુમાનીએ
સુરખાઓ મિત્ર અને સ્વારથીએ ભાઈ મળે
વળી જે કુચાલી ચિત્ત ચોટ્યું જેને ચાડીએ
જુઠો ધર્મો જોગીવેરા ખખાળા ધર્મોમાં બેસ
મનમેલું ફક્ત જેનું લાડી ઘોડા ગાડીએ
વડે છે ગોવરધન એવાતે અભાગીઆને
પત્થરની સાથે ધણુ જોરથી પઠાડીએ

કવિત.

હામ કેને દેવા

ગાઠે મીઠું ખોલે પણ મનમાં કપટ રાખે
જ્યારે જ્યારે આવે ત્યારે તેતો સ્વાર્થ સાધવા
ભીડ પડે ભાગી જાય, અપમાને ખુસી થાય
ફેસલાવી ખાય આથે ફેદમાં ફેસાવવા
છાનીવાત બહાર બધી ચુપકાથી ચોરી જાય
પત્નિ પાસે બેસે ઉંઘી વાત સમજાવવા
વદેછે ગોવરધન એવા દુષ્ટ મિત્ર તણા
ડોળા ફેડી નાંખી કીમે હામ દેવડાવવા

કવિત.

કેવાં મિત્રો આવવાથી ધર શોભેછે.

વાત દિલની કેવાય, સંકટમાં સહાય થાય
મતિજ્ઞ મુઝાય ત્યારે, સુખોદ્ય ખતાવે છે
સ્વાર્થતણી આશ નહિ, ઝાઝો વિશ્વાસ જડી
કાપ માફકરી ગુણ, મનમાંડી લાવે છે
આવી પડી આફતો, ઉગારવા તૈયાર થાય
રાત્રુઓના સેન્યનેતો, હીમતે હઠાવે છે
વદેછે ગોવરધન, એવા સાચા સનેહિ જન
સારા ભાગ્યે આવી, સૌનું આંગણ શોભાવે છે

દાહુશ

નહિ હીકુંને દેખશે, છેક જ છાકી જાય
મેઘ મળે જ્યારેવળી, મેઝક ખડુ મકલાય
નાનો જન નિમોહ્ય પણ, દાવપડે દુઃખાય

લીંછુડાના ડંખથી, કંપે સૌની કાય	૪૮
માનીરીએ માનથી, લઈ લાંચીઆ લાંચ	
ચિત્ત જોઈને ચાલીએ, આવે નહિ કદી આંચ	૪૯
જેને જે અનુલવ રૂપે, તેનાથી તે ધાય	
પડિત પુરો હોય પણ, ગાગર કેમ ઘડાય	૫૦
આપ આપના ઠામમાં, ઝામુજેર જાણાય	
મોટાહોયે મહારથી, મઘરો તાણી જાય	૫૧
કપટી કુડા લોકનો, કરવો નહિ વિશ્વ સ	
વાધ વફના વાસમાં, જીવ્યાની સી આશ	૫૨
પુરાસાથે ખોલતાં, ઉલટી હાની થાય	
કાઠવમાંતો કાંકરો, નાખે સૌ છંટાય	૫૩
હુંનર હોય હજાર પણ, તેથી ન રહે ટેક	
પેટતણી પિડા દળે, સાચા ઉઘમ એક	૫૪
હલકા સાથે હેતતે, અંતે હાંસી થાય	
વાંક થકી હો વેગળા, તોપણ વાંક ગણાય	૫૫

કવિત

સુપડું તો સમજીને, સારી રીતે સાર ગ્રહે
 દૂર દૂર દેખાય તેનેજ દૂર નાખે છે
 ચારણી તો ચુકી વળી, ચતુરાઈ ચિતમાંની
 નકારી નકારી ચીજ, નિજ માંડી રાખે છે
 તેમ તે સજ્જન સાર, સારનો વિચાર કરી
 સારા સારા ગુણ તણો સ્વાદ રૂડો ચાખે છે
 વહે છે ગોવરધન, અભણ અજ્ઞાની જન
 વણ સારા ગુણ, અને દૂર ગુણ રાખે છે

કવિત

કેલું વચન ખોલણું તે વિષે

વધવું સુવેળ સુમ ચિતમાં વિચાર કરી
 જેમ વધારીને રોગી તણી રગ જુએ છે

જેને જેવો રોગ હોય, તેને તેરી દવા દઈ
ખરેખરે ખાર તણ, દુઃખનેજ ખુચે છે
તેમ જેવું વદનાથી, જેને જેવું પ્રિય લાગે
સજ્જનો તે ઉચરીને હવેય વજ્ર ધુણે છે
વદે છે ગોવર્ધન, જગતમાં પ્રેમી જન
અતિ ખ્યાર મેળવીને, સુખ થકી સુચે છે

૫૭

કવિત્વ

ગુરુ અને નાવનું મળતાયણું, નાવ-(વહાણું)

સદગુરુ અને નાવ સાથ, સરખાવી જુઓ
સમદ્રમાં તારવાનું, પોતે દુઃખ સહે છે
ચુંખાન્ની સોય જેમ, ઉત્તરમાં રહે ભાઈ
તેમ સાચો સદગુરુ, ઉત્તરમાં રહે છે
સ્થિર ગતી ચાલે નાવ, સહને તો સુખ પડે
સુખ રૂડું પામવાનું, સાચો ગુરુ કહે છે
ગાખડું પડેલું નાવ સર્વને બુઝાડે ભાઈ
બુઝેલો વિષયો ગુરુ સર્વને બુઝાડે છે

૫૮

કવિત્વ

ગુરુ મારા શાણા તમે સદ યોધી દીસો દેવ
ભલાં ભલાં શાસ્ત્રનો સુખોધ મને ભાવે છે
દ્રવ્યેના ધોળી થયાને, દયા દિલ યોળી નહીં
ભ્રમણા અતાવી ભુંડા પ્રાણશો ભમાવે છે
મોટા મોટા પાવ મેલે, મોટા છું પંડિત જાણે
હેતુઓ નહીં જણાવે સ્વાર્થનું ખતાવે છે
વદે છે ગોવર્ધન, સદ ભાગ્યે આવી મળે
સદગુરુ સાચો તે સુખોધ સમજાવે છે

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ પ્ર
અમદાવાદ ૩૮૦૦૦૬

સિદ્ધિ

જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય સહ અભિમાન તણ અપમાન સહે છે
લાલચ નાં લપટાય કદી નવ પર ઉપકાર મંડી વીચર છે
શાંત રહે એકાંત રહે અતિ યોગ તણો અભ્યાસ કરે છે
કામ તણ બહુ ક્રોધ તણ દીનતા ધરી સત્ય વચન ઉચરે છે
એસ કરે જન જાત વિષે ઉપદેશ નીતિ ઉરમાં અતિ ધારી
સ્વાર્થ તણ સદ્ કૃત્ય કરે સદ્ ધર્મ ધરે અતિ ચિત વિચારી
સંકટ સુખ સમાન ગણે પ્રભુની ભક્તિ અતિ પૂરણ પ્યારી
ગોવરધન નમો સહ સજ્જન તે સદ્ ગુરુને વારંવારી

સિદ્ધિ

નઠાશ ગુરુનાં લક્ષણ

ચાલ કુચાલ ધરી ચિતમાં; વળી પાપ આપણ જેહ કરે છે
સ્વાર્થ સાધ્ય કરે નીજનું, ઉપદેશ મુખે ઉલટો ઉચરે છે
ધીક ગણો તમ તે ગુરુને, અમથું ધન તો પરનુંજ હરે છે
ગોવરધન કહે શિષ્યને ગુરુ, એ જણુ તે નરકેજ કરે છે ૬૧

કવિત

ધર્મની જરૂર શા માટે છે.

જો કદાપી પાપી થઈ, ધર્મને તજેજ સહિ
જગતમાં અતિ અધા ધુધી વળી જાય છે
સત્ય હણુ છેજ થોડું, જો કદાપી નાશી જાય,
વિશ્વાસ વિનાશ અને ફાટફુંટ થાય છે
જો કદાપી સહિ ભાઈ પાપને ગણેજ નહી
ત્યારે ચોર ચાહીઆ તો અતીશે જણાય છે
દયાને, અંકુર જ્યારે દિલમાંથી દુર જાય
જગમાંથી અનેક પ્રાણીના પ્રાણ જાય છે ૬૨

દાહર

જેસો પાપ કરાવતાં, જેસાથી પૂજ્ય
 ખમા થશે શ્રીમંતને, ગરીબ ગાથાં ખાય ૬૩
 અનુભવ વિના આપણે, કરવું નહિ કોઈ કામ
 સંપત્તિ તો નહિ સાંપડે, કરશે નહિ કો કામ ૬૪
 જેને જરીએ લાજ નહિ, નાનું તેને રાજ
 ફાવે તેવું ખોલવાં, થાય રાજનું છાજ ૬૫
 જ્યાં જેની છત છે ધણી, ત્યાં તેનું નહિ મૂલ
 સાતરૂપિએ શિક્ષકો, કુવી ભારે ભુલ ૬૬
 મોટાજન આગળ ઘણા, ગરીબ નીચ ગણાય
 મોટાનું મોટું તોખરો, આંખો અકડકડ નાય ૬૭
 કાયા કસીને જો પ્રથમ, વળગો ઉદમ સાથ
 સૌપર પ્રેમ પૂરો ધરો, સર્વ આવશે હાથ ૬૮
 જેસોપણ પરમાર્થ નહિ, હોદ્દો પણ નહિ હામ
 મીઠા પણ કપટી જનો, નવલ્યો તેનું નામ ૬૯
 માની જ્ઞાની જનતણી, મસ્કરીમાં મક્કાયા
 હેઠળ હલકો પાઠવા, અતિશય કરે ઉપાય ૭૦

કવિત

મિથ્યા સિમાની લાખાના આણસપર જીવન ગુજારે છે
 તે વખતના લાખાના આણસના ઉદ્ગાર
 પાણીમાંના પોરા કહે, પ્રભુજી પોકાર સુણા
 ડેડક ડેડક કરી દેડકાં કરાવે છે
 ભાવથી હું ભલુવેણ, જરી ભાખવાને જઉં
 ગાંઠામાં ગણીને મને નિત્ય ગભરાવે છે
 પોતે ખેલ્યા તેતા જાણે, પ્રત્યક્ષ પ્રભુજી ખેલ્યા
 હયામાં નકામી હઠ ધરીને કરાવે છે
 વહે છે ગોવરધન, નાનાનું નકામું ગણી
 માની ખની મોટા, પોતે મૂઠ ફૂડાવે છે ૭૧

કવિત

ફક્ત સહીશની ઉચ્ચાઈ કે ધનના લાંડારથી
આણસને સોટો કહેવાય નહિ.

નાને! અને સોટો ભાઈ, સ્વરૂપથી નહીં જુઓ!
ગુણ અને જ્ઞાન જોઈ, તમે તુલના કરો.
નીતિ સાથે કેવી પ્રીતિ શાસ્ત્રમાં શ્રદ્ધા છે કેવી
કૃત્ય ને વ્યવહાર જોઈ સાચું સર્વ ઉચરે
જ'ગલના તાડ જોઈ જ'ખના શું વ્યાપી રહી
કેવડા કવચિત જોઈ તે પરે પ્રીતિ ધરે!
વઢે છે ગોવરધન સારને વિચાર નહી
ગણોને અમાર ભાઈ તેહને ખરેખરે! ૭૨

કવિત

હાલમાં ન્યાય નીતિ અને અનિ દ્રષ્ટિ જતાં
દૃષ્ટાં છે તે વિષે

ન્યાય તણો સર્વ મેરુ ડુંગરની પાર પર્યો
તેહ તણો આર્જ લેવા અન્યાય તો આવીયો
સતિ ખેન નીતિ તુંતો, ન્યાયતાણી પાછ ગઈ
અન્યાય અનીતિ રૂપ, રાંખણીને લાવીયો
અમી દ્રષ્ટિ તુંતો ખેન, ઈંદ્રપાસે બની રહી
ખરેતો ખરીય તણો વેરા બાજવાવીયો
વઢે છે ગોવરધન, અંધારું જાઈ ગયું
હુસારે હમ હમ, હડો વગડાવીયો ૭૩

કવિત

દુરજ્ઞાનનાં લક્ષણ

દુરાચારી જન ભાઈ, મોઢે મીઠું ખાલે પણ
કાતરા પડે છે જેમ તેમ, મુજાં કાતરે
લઠાઈ કરાવે પણ, સમાધાન કરે નહિ
દરજની પેઠે તેતો, આડું આડું વેતરે
ધુતવાના ઢોંગકરે ભોળી ખાઈ શોધી કહાડી
છ.ના છુમંતર આપી તેહનેજ છેતરે
વહે છે ગોવરધન ઉપદેશ આપો ત્યારે
હાજી હા કરીને પછી કરતો હોય તે કરે

૭૪

કવિત

વખતને કપકો

અરે સમા તુંતો આજ, આકળોરે કેમ થયો
ભાઈ ભાડું સગાંમાંડી, વેરતું કરાવે છે
ખેતી અને વેપારની કેમ પડતીજ કરી
ફીજા રહેરા કરી સૌનાં મન ગભરાવે છે
સારા ગુણવાન તણી યુજ બજારનાર નહી
પાખંડીતા પાખંડીનો ધર્મ પ્રસરાવે છે
વહે છે ગોવરધન જ્ઞાનીને ગણુ ન દેઈ
દુરાચારી દેડકાનો દાવ બાડીં ફાવે છે

૭૫

કવિત

વખતે આપેલો જવાબ

સમા કહે મારી વાત એક તમે સાંભળોને
અદખાઈ લોભ પેઠા કયાં માતિ કરાવું રે
હિલચોલ તણને ભાઈ આજસનો કીડા વહાવો

શરીરને લઠ્ઠરી શીરીતે શોભાવુંદે
 વિચાર તણને ભાઈ ગુમચઘ ગપ્પાં માદે
 પાખંડી ધરમ હુંતો ધીરીતે તબ્બવુંદે
 વદેછે ગોવરધન વાંક નહિ સમા તણો
 આળસ હરામી તણો વાંક હું જણાવુંદે ૭૬

કવિત

પાઘડી નકામી નથી તે વિષે

સુણો સુણો શાણાજન પ્રેમલાલો પાઘડીને
 પાઘડી અમુલ્ય પુરી પ્રેમદા વડી વડી
 પુરી પુરી કીમતની પાઘડી ગણાજ વળી
 થાય કાર્ય સિદ્ધિઓતો તેથકી વડી વડી
 સાન વાન ગણીદાન માનવું આપેજ સક
 ઉરમાંથી ઉલટું ઉપરીએ ન આઘડી
 વદેછે ગોવરધન સમજને સકજન
 આ ઘડી અવરથા શુભાવશો ન પાઘડી ૭૭

દોહરા

આંધાં શોધે આડિયા, જ્ઞાની શોધે જ્ઞાન
 હલકો જન હોદ્દે ચડે, થાય ધણો મસ્તાન ૭૮
 દુર્જનને રીઝાવવા કરીએ કોડ ઉપાય
 અક્કડ થઈ ને આરડે, ઉલટો લડવા ધામ ૭૯
 મિથ્યા ઢોંગી જાણીએ, ઉપરથી ઢમઢોલ
 જ્યાં ત્યાં માર્યાં મારતો, અંદર પોલંપોલ ૮૦
 સૂર્ય કરી અપમાનને મનમાં રાજ થાય
 જોર ન ચાલે જ્યાં કરી, અટપટ નાશી જાય ૮૧
 સ્વારથ માટે સોજનો, પરનાં કરે વખાણ ૮૨

મરજ મટે સટકી જશે, હસતાં કરશે હાણુ ૮૨
 ગંડક જન હોદ્દે ચડે, કાનખરા નહીં સાન
 ખટપટિયા જન ખેલશે, ગદ્ડામે ગુણવાન ૮૩
 જ્યાં ત્યાં હુંતો જોઈ છું, ધૂતારા અખધુત
 મનમાં ઝાઝે માલ નહીં, ચત્રવે તુતે તુત ૮૪
 ધનીઆને ત્યાં સદગુણી, ભય ગરીબ ગુણવાન
 લાભ કદી પામે નહીં, પણ ખતતો નાદાન ૮૫
 દુરજન સાથે કે નહીં દરે વેર કે ખીત
 સલામ કરવી દુરથી, ગાજો ગમતાં ગિત ૮૬

કવિત

પરણવા કરતાં કુવારૂં ક્યારે રહેલું સારૂં છે.

કંઠંગી કુભારજને, પૂવડ જે નાથી દિસે
 અતિ જેહ કંથને તો આત્મા દુભાવે છે
 કુલ્યુદ્ધિ કઠોર અને, જ્ઞાન તાણુ ભાન નહીં
 વૃથા વૃથા કલેશ કરી, કંથને સતાવે છે
 આળસુ હઠીલી, અને વિવેક વિચાર નહીં
 વળી જેહ દુઃખ રૂપી મેહ પરસાવે છે
 વદેછે ગોવરધન, ખાળો એ પરણવાને
 ભલું તો કંવારૂં રેલું એવું મને ભાવે છે ૮૭

કવિત

કેવી સ્ત્રીને તબવી

શુદ્ધ પ્રેમતણ અને નકામા કંકાસ કરે
 પરણવાને પીટયો કહી નિત્ય ધમકાવતી
 ધંધો નકરે લગાર ધણીને કરે ખુવાર
 કમઠીને કાંત સદા ખાળ કકળાવતી

પારો શીની સાથે સદા હઠવા ધસીને જય
નિંદા અને ફેણાં ચારી સુખ મલકાવતી
વહેછે ગોવરધન મોઢ રાંડ શાખણી એ
છૂટા છેડા કરી એની લઈલ્યોને પાવતી

૮૮

કવિત

કેવી સી સાથે પરણવામાં સુખ છે

પુરે પુરે પ્રેમદા જે પ્રેમલાવી કંથપર
કંથના છુકમ જેહ ઝટ ઉર ધારે છે
ચાલાકીને ચાતુરીતો દીશે જેના કામમાં હી
મીઠી મીઠી વાણી જેહ સુખથી ઉચારે છે
વિદ્યામાં પ્રવીણ અને લાજ મરબહ વાળી
પડે કાંઈ છુટ ત્યારે પોતે મન મારે છે
વહેછે ગોવરધન જે મળે નારી સુજન
પરણવામાં સુખ કનિ એમતે પોહારે છે

૮૯

કવિત

વરી કલ્યાણા ઉપાય

નારે ભાઈ નારીનેતો મારવાનું કે'તો નથી
મારવા થકીજ તે નઠોર ખતી જાય છે
મારીવાત સમજાવી પુરે પુરે પ્રેમલાવી
માયાણુ સ્વભાવ થકી નારી વશ થાય છે
રસ ભરી વાત કરો ચિતમાં અસર થાય
જે થકી પીતાને પુરે પ્રેમરસ પાય છે
વહેછે ગોવરધન વિદ્યા અને પ્રેમભાઈ
નારીઓને વશ કરવાના એ ઉપાય છે

૯૦

કવિત

કંટુ વચન પણ લાલકારી હોય તો અહુણ કરવું.

કહે કોઈ વચન તો કારમું અકાર ભાઈ
સ્વાદવાળું હોય તો, તેનેજ સાંચી રાખવું
ટળીને અલાલ લાલ વાળું જો જણાય કદિ
કંટુ વચન તોય, દિલમાંજ દાખવું.

જેમ કોઈ કારેલીથી કારેલાં ઉતાર્યાં હતાં
કંટવાં અપાર તોય, શાક તો સારું હવું
વદે છે ગોવરધન, સાર શોધીને સજન
કંટુ પણ લાલવું તો ઉરમાં ઉતારવું

૯૧

કવિત

અસ્થિર ચિત્તવાળા નીરિથિતિ.

જેવું મન ચાક પેરે, નિત્ય અગડોળે ચઢે
કાંઈ કામ સુજે નહી, ધુંધવાતો તે ફરે
પાસે કાંઈ પડયું હોય, તેહ તોયુ ભાન નહી
ખોલાવે જો કોઈ કદી નહી તે કાનું ધરે
ભાવથી તે ભાઈ વળી, કરવાને કાંઈ જાય
સ્થિર ચિત્ત નહી ચાટે, ઉલટું તેતો કરે
વદે છે ગોવરધન, રાખો મન સ્થિર ભાઈ
સ્થિર ચિત્ત રાખવાથી કારજો સુઉં સરે

૯૨

કવિત

ભાવશે કોને કહુવો.

ઢાલ તરવાર પાંધી જમૈઆ ખોસીને જાય
મોટા મોટા થોભા રાખી, મયતમાં ફરે છે

તોપોના ધડાકા થાય, ત્યારે પાઠા ફરે તેહ
 ધુંગામાં સંતાઈ અને દુશ્મનથી ડરે છે
 ધીકે એની મૂછનેતો, પાઠા તણું પૂછ બાણો
 સામે હથિચાર લેતાં અંગ થરથરે છે
 ગાથ છે ગોવરધન, બાય છે સુજશ રેકે
 જગતના જન તેને ખામણા ઉચ્ચારે છે ૯૩

દોહરા

ગરીબ ખિયારા વાણિયા અને મરીખડાં ઢોર
 તેપરતો અભિમાનીયું જખરું ચાલે જોર ૯૪
 માયાના મળવા કહી ચાલે સિધ્ધો દાર
 નખળા ધણીયું રાંડપર જખરું ચાલે જોર ૯૫
 જ્ઞાનીને ધુરકાવતાં હકે ન હરામ ખોર
 મનીને ઉંદર પકડતાં જખરું ચાલે જોર ૯૬
 કપટી કાળા કરમના વળી યુગલીયા ચોર
 સજજન ઉપર તેમણું જખરું ચાલે જોર ૯૭
 સીધે રસ્તે નહિ કદી ચાલે હરામખોર
 આડું આવળું ભરવવા જખરું આવે જોર ૯૮
 શક સાથેતો શક મણું કુનિયાનો આચાર
 તહાં પ્રપંચી જનનું ચાલે નહિ તલભાર ૯૯
 નામ શિયાળવાં ઉપચે ધુરકે વારે વારે
 પણ મોટા સિંહો મળે ચાલે નહિ તલભાર ૧૦૦
 ખેતરમાંના કાતરા રમાડતા નરનાર
 પણ મોટા મણી ધર મળે ચાલે નહિ તલભાર ૧૦૧
 મારે માણા રનેહિયો હલકો ન ગણો કોઈ
 હલકો ભારે યથ પડે રે"શા આંખે રાઈ ૧૦૨
 એક ખાખના કુંડુંજને કુંકારો કેમથાય
 માન ખીજને આપતાં પોતેજન પંકાય ૧૦૩

કવિત

હિન્દની પ્રજાએ કયા ગુણો ધારણ કરવા બોધ્યા.

શરીર આરોગ્ય સંપ સુનીતિ સંગ્રહ કરી
 ઉદયોગ હલટ ધરી આપણે આહરીએ
 આલાકી આતુરી અને, અતિ લાવી હરીફાઈ
 દૈર્ય ધરી સંકટ સમેજ નવ હરીએ
 સાહસ સદૈવ અને, કરે ઉપકાર બહુ
 આશ્રહ ધારીને અતિ કામ પુરું કરીએ
 એક ટેક આપણો તે છેક ઠીક મુકા નહી
 રતનપણાથી સર્વ કામમાં વિચરીએ
 મુશ્કેલ પ્રવૃત્તિ ધરી, જક્ક ઠીક નહી કરી
 કયાન કઈ જાણી તો દેવ અતિ ધારીએ
 પારકી ભાષામાં ઠીક, હુતર હજર હોય
 તેહનો ઉતારો શુભ. આપણે ઉતારીએ
 તર્ક તણી દેવ અને વાંચવાનો શોખ વળી
 વખતનો નિયમ કરીને અનુસારીએ
 વદ છે ગોવર્ધન અનુભવ મળવીને
 આળસથી દૂર અંગ આપણું તે કરીએ

૧૦૪

કવિત

દેશનો ઉદ્ધાર કેવા માણસો કરે છે.

સાધક બોધક અને વિમળ વિચર ધણો
 પારકાનું કુખ બોધ જેનું દિલ દાઝ છે
 પર ઉપકાર માંહી પળવાર જાપે નહી
 ગુણ અને જ્ઞાન યકી કીરતિ સુમાજે છે
 સાધનાઓ પૂરી કરે ઠીક ન પાછાજ કરે
 દુશા આરે હરી સત સંગમાં ખિરાજે છે
 વદ છે ગોવર્ધન એવા આચા સજ્જનોનો
 અપતાર દેશના ઉદ્ધાર માટે આજે છે

૧૦૬

સવૈયા

સાધી કીરતિ કોને મળે.

જેજનતો મનમાં સમજી પ્રભુથી ડરીને હઠલાંજ ભરે છે
જેજન જીવન સધ્ય સુધારક જેજન સત્ય વચન ઉચરે છે
જેજન ભરત જુમી હિત માટે મોજ તજી હાંસેજ મરે છે
જોવરધન વહેતે સજ્જન સદ્કીરતિ વર માળ ધરે છે

સવૈયા ચોમન

જેજન પુણે પવિત્ર રહી ખડુ બાધ રૂડો હમેશ કરે છે ૧૦૭
જેજનતો હક્ક મેળવવા શુભ કોંગ્રેસમાં નાણાંજ ભરે છે
જેજનતો ઉદ્યોગ અને વેપાર તણી ચઢતીજ કરે છે
જોવરધન વહે તે સજ્જન સદ્કીરતિ વરમાળ ધરે છે ૧૦૮

સવૈયા

જઈ કોણ જાય છે

જેજનતો જીવંતી યદને દુખિયા જનનાં દિલડાં દુખવે છે
જેજન સાર વિચાર તજી અન્યાયી બની જુઠ વાદવદે છે
જેજન ફેલ ફીતુરકરી ઠગખાજ કરી પૈસો હરીલે છે
જોવરધન વહે શુભ વેજુજ તે સધળા નરકજ કરે છે ૧૦૯

સવૈયા ચોમન

જેજન ખટપટ ખેલકરી ખડુ માન લઈ અભિયાન ધરે છે
જેજન કાળાં કર્મકરી ખડુ ફોગટ નામ પ્રભુ ઉધરે છે
જેજન આતમજ્ઞાન વિનાવળી ટીક્કા ટપકાં ખડુજ કરે છે
જોવરધન વહે સુખવેજુજ તે સધળા નરકજ કરે છે ૧૧૦

કવિ શુ કહેવાની ખાસ બહુ છે

વિચાર હજાર કર સજ્જનકો ચાર કર
 પામરસે ધ્યાન કર એહિ ધર્મ સત્ય છે
 નિરખી વો નારકર સુખીઓ સંસારકર
 સજ્જનકુ સહાયકર વહિ અગત્ય છે
 દુખીયાકો દુખહર જ્ઞાનકો ભંડાર ભર
 જાસના વિનાશકર માયા અસત્ય છે
 ગોવર્ધન જ્ઞાનપર કાનધરી માનભાઈ
 કબજે કિરતાર કર વહિ ચેરી મત છે ૧૧૧

દુઃસહ.

ખરેખરા જે ખરસમા, ખરી કરે નહી જોજ
 મિથ્યા કાળ ગુમાવતા મિથ્યા માણે મોજ ૧૧૨
 નાનો પણ દીવો જુવો આપે પૂર્ણ પ્રકાશ
 જ્ઞાની જન ખાળક છતાં, તેના ચર્ધએ દાસ ૧૧૩
 ચાલે નહી જ્યાં આગળે, આખજ આદી થાય
 ચમાર ખિલ્લી સર્વના ઘરમાં પેસી જાય ૧૧૪
 જેના હોએ જ્યાં વળી અધા આગેવાન
 ખાજ સર્વ ખગાડીને મેળવશે અપમાન ૧૧૫
 જ્ઞાન ગુણની બુજ નહી વસવું નહી તે કામ
 પાછા પથે પરવરો, કનેહે કરી સજામ ૧૧૬
 જહાં ઝવેરી એક નહી હિરો પાશુ ગણાય
 જ્યાં સઘળા જન સમ વસે, કવિઓ કેમ પોષાય ૧૧૭
 તાનો જે કારજ કરે, મોટાથી નવ થાય
 જુઓ કીડીની જાત તે ઉઘોગે વખણાય ૧૧૮
 મોટા જન ચર્ધ નહી કરે પામરપર કંઈ પાડ
 ગુણીઅશ જન ગણશે સદા, તેને સરવે તાડ ૧૧૯
 સારાની સંગત થકી નીચ કરતા તાન
 સાહેબના સિપાઈઓ જેમજ પામે માન ૧૨૦

કવિત

કેવા કવિએ બાપનું નામ ડુબાવે છે.

થોડું થાણું લાણી અને હૈયામાં હું પદ ધરે
જેવી તેવી ચાંચરીઆ ચોપડી બનાવે છે
રસ અને શબ્દ તણું જ્ઞાન અને ભાન નહી
રાગડા તાણીને વળી છોકરાં રીઝાવે છે
મોટું મોટું નામ ધરે જાહેર થવાને માટે
જ્ઞાનીમાં ગણાવા પોથી પ્રેસમાં છપાવે છે
બહે છે ગોવરધન ધિક એવા કવિજન
હુનિયામાં બાપનું તે નામ તો ડુબાવે છે ૧૨૧

છપો

કવિના વખાણુ શા માટે કરવાની જરૂર છે.

કવિ હિરો કહેવાય કવિ તો અમૃત આપે
દિલગીરી ફરે દુઃખ કવિ તો અટપટ કાપે
નિર્બળ જનને શરૂ દઈ યુધ્ધેજ ચડાવે
તાપ તપેલા હોય તોય પણ કવિ હસાવે
કવિને કોઈ પહોંચે નહી રવિની તુલિય પ્રમાણુજો
ગોવરધન કહે કવિજનો જમનું જીવન જાણુજો ૧૨૨

સવૈયા

જોગી જનો જઈ શું કરશે વળી જ્યાં સઘળા જન જોગી વસે છે
સધ્ય સુધારો કેમ થશે જ્યાં ભડકણુ જન કુવરાંજ ભસે છે
સદ વક્તા જન શું કરશે જઈ હાંસી કરી જન મુખ હસે છે
ગોવરધન કરે શું ગાયન જ્યાં સઘળા જન સુખ વસે છે

અતિ ઁઁઁ કવિ કોઈ, દિશે દુનિયાની વિષે
રાજતે સમાનું રૂડું, રત્નતો ગણાય છે
નીતિ ખીતિ ઘારી અને કાવ્યતો ખનાવે કવી.
રસ અને વાક પદ્ધતામાં વખણાય છે.
અતુરાર્થવાળું અને સુખસર પાય એવું.
રમુછ સુણ્યાથી મનરંજન તો પાય છે
વરછે ગોવરધન સુણે સુણે શાણાજન
કવિથા સુકીરતિના કાટ કરી જાય છે

કવીત.

દુનિયા સુધારનાર, આનંદતો આપનાર
નીતિનાજ સ્થાપનાર, ઁઁઁ તે કવિ કવિ
આમળના મંથ ગુણીએકરે તપાસી જીવે
નહી ભાઈ વાત તેતો આજની નવી નવી
શાન્તતો અપાર યાર, દિશે છે ચોખિત સાર
સુ અસર અંતરની માંહીતે સારી હવી
વરછે ગોવરધન મરેલી કવિતા જેની
કવિ લેહ નહી પછુ ખરો જાણુવો ખરી

૧૨૪

કવિત

ગાનાં વખાણુ ન કરવાં

પારકાનું ઉચરેલું જોહતો ઉચારે ભાઈ
જરૂરતે નિંદવા લાપક જન અણુને
કાવ્યનીતો ચોરી કરી અજાણ્યા પાસેજ ગાય
ખરે ખરો ખર પ્રીતે તેહને મમાણુજો
બીજાની ખાહુરો કહતાં પીતતો ખડાઈમારે
મણી નકકી નીચ જાણે કાવની ખાણુને

વડે છે ગોવરધન સુણો સુણો શાણજન
લમેતેનાં કદી કોઈ વદાન વખાણને

૧૨૫

કવિત્વ

કેવા માણસને માન આપવું

હોય છે નાશાન જેને જ્ઞાન તણું ભાન નહી
માનતણું જ્ઞાન તેને કમકરી આપ એ
કરેકોઈ કૃત્ય ત્યારે, ગર્વ ગ્રહે અતિઉર
લેહપર કમ ગ્રેમસ્થિર કરી સ્થાપીએ
સારો અને નહારોતો હોદ્દાથી જણાય નહી
વાણી ચિત્ત વૃત્તિ જોઈ તેનુમન માપીએ
વડે છે ગોવરધન સુણો સુણો શાણજન
માહાતમાના ગુણ રૂઝા છમયડી જાપીએ

૧૨૬

દોહડો

દોરંગી દુનિયા દીસે, ખોલે અવળા ખોલ

વઠને કંહણે પીપળો, નેપાળાને ગોળ

૧૨૭

ખાવાનું છે ત્યાંસુધી, દુર્જન આપેમાન

હુકડો જ્યારે નાખીએ ભસેનહા કોઈ શ્વાન

૧૨૮

જેવી તેવી વાતમાં મુરખા ખણુ મહલાય

જોઈ ચણાઈ ભીંડડી, હૈયામાં હરખાય

૧૨૯

નાઆમાયે ઝાંખરૂ, જાણે છત્ર સમાન

કુડાં કૃત્યે માનતા, માન ખધા નાશન

૧૩૦

જે આટો મુખમાં મળે, પોષે સર્વ પખાજ

લાંચ લેવાની આશયી, કપટી કરશે કાજ

૧૩૧

મિથ્યા મોઢ લોકતો, અંતે ગણુ અકળાય

ચનસુખ: ચનમાં રહે, લાગે દિલમાં દહાય	૧૩૨
સાચા જ્ઞાની કોઈરે, ખુણે પડયા વિદ્વાન	
ખટપટિયા ખટપટ કરી, જ્યાં ત્યાં આગેવાન	૧૩૩
અંતરની કોઈને નહિ, દેશ તણી દિલ દાઝ	
ડોળ ધરી દેખાડતા, અમે સુધારક આજ	૧૩૪
કુદય રાખતા કાંકડા, પણ અંતે પસ્તાય	
હાય ઘસી પોતે રહે, છ'ંદગી ઝીળે નય	૧૩૫
ભગવાં પેરી ભાવથી, જ જ લેતા ભગ	
મિથ્યા જાગજ નાણીએ, ભોગ તણે સંજોગ	૧૩૬
શોભા સૌ આભા થશે, સમજીને સૌજન	
છુંદણુ તે છુંદાવતાં, આવે ધણાં વિધન	૧૩૭
જ્યાં લઢતા દુરજન તહાં, ઉલ્લુ કેમ રે"વાય	
પાડે પાઠા ને લડે ઝાડોનો કાય પાય	૧૩૮

કવિત

નઠારો કોણુ.

હીકરીકા દામ લેવે, દુષ્ટકુ વિશ્રામ દેવે	
ન્યાયકુ અન્યાય કેવે, એહ પાપી પૂરો હે	
તહાં તહાં આગ ધરે, દીનકુ ખુવાર કરે	
ખાનીકા ખિચાર નહિ, શાનો એહ શરો હે	
ખડી ખડી ખાત ખોલે, અંતરમે કછું નહિ	
હાચાકા જિર સરસ, આખર અધૂરો હે	
જોવરધન ગાન જરા, કાન ધરી માન ભાઈ	
લોકનશ્રી લાજ નહિ, ખૂરો એહ ખૂરો હે	૧૩૯

કવિત

નઠારો પુનનાં લક્ષણુ

આત અને પિતા તણી, સેવા ન લગાર કરે
આયકીતું કહ્યું માની, જેન સાથે લડે છે

આપતલું દેવું કરી, આપે ન હરામખોર
 નામ બોલી નહોતે, હમેશતો નડે છે
 મુખમાં સમાય નહિ, એવી દુષ્ટ માણો કઈ
 ઘરમાંથી ચોરી કરે, મારવાને તડે છે
 વહે છે ગોવરધન છોકરો તેને ન જાણો
 આદીઓ ચંડાળ, એતો નર્ક માંડી પડે છે ૧૪૦

કવિત

શાળો ત્યાગ કરવો.

પક્ષપાત થાય જહાં, હીલડું દુખાય જહાં
 ન્યાય નહિ જહાં, ત્યાંથી ભાગીએડી ભાગીએ
 માતાપિતા ચોર ગુરૂ, જાનીકે સજ્જન મીર
 દેવનદો દેવ, પાય ભાગીએડી ભાગીએ
 ઉછીન હીલેલ હામ, પાડોરીકો નામહામ
 દુઃખમાં વિશ્રામ, સદા ભાગીએડી ભાગીએ
 દુષ્ટનદો સંગ જહાં, પાઈકી પેદાસ નહિ
 ભામ એસા ગોવરધન, ત્યાગીએડી ત્યાગીએ ૧૪૧

કવિત

બ્રહ્મ કોણ

હીકરીકો હામ બ્રહ્મ કપટકો હામ બ્રહ્મ
 નિંહાકો નામ બ્રહ્મ સખી શાસ્ત્ર કહેતહે
 લાંચીઆકો લાભ બ્રહ્મ મર્ક ખિના આલ બ્રહ્મ
 દરિદ્રકો ખોલ બ્રહ્મ સખી જ્ઞાન કહેતહે
 હમાકો કરખાર બ્રહ્મ નકટીવો નાર બ્રહ્મ
 દયા ખીન જ્ઞાન બ્રહ્મ હીન જનકુ કહેતહે

ગોવરધન જાન જરા કાન ધરી માન ભાઈ
જ્ઞાન પિના ગુરુ બ્રહ્મ એસા સંકેતરે

૧૪૨

કવિત્વ

મોટા માણસ સાથી ઝોળખાય

પામરપર પ્રેમ ધરે, ન્યાય ઝોર એક ધરે

વિદ્યાકો વાદ હરે સંગ સુખદાય છે

તન મન ધન અને આત્મા અર્પણ કરે

દેશ દુષ્ટ ટાળવાને દિલ હરખાય છે

હૃદયું નથી હરામ, કપટી ન કાઈ કામ

મીઠ વાણી સુખ સંતોષનાં સમાય છે

ગોવરધન ચાર અત્રિકારમાં ગણોજ નહી

હયાં લક્ષણથી મોટા લોક ઝોળખાય છે ૧૪૩

કવિત્વ

નીચ લોક કેમ ઝોળખાય

પાખંડે પેટ ભરે નીંદા જે નિત્ય કરે

નાહક હુકસાન કરી ઠીક ખુશી થાય છે

સજ્જનકો સંગ નહી ખોલવાકો ઢંગ નહી

દામ તે હરામતણા લેવા લલચાય છે

પામરપર પ્રેમ નહી વિવેક વિચાર નહી

કરી તુચ્છકાર અભિમાનમાં તણાય છે

ગોવરધન જાત ગરીબાઈમે ગણોજ નહી

નીચા લક્ષણથી લોક નીચમાં ગણાય છે ૧૪૪

દોહરા

- લખાડની પાસે કદી, વધુકરો નહિ જાત
ખિત્રો માંહિ કરાવશે, તેતો લાતંલાત ૧૪૫
- જ્ઞાની સમજે સે'જમાં, અજ્ઞાની ચત્તેજ
અર્ધજ્ઞ અભિમાનથી, નહિ કદી સમજેજ ૧૪૬
- જ્ઞાનીતો થોડું લવે, પણ મનમાં ગુણ જ્ઞાન
મોટા મિથ્યા માનિયો, કાઢી થકવે કાન ૧૪૭
- ધડો ભરેલો હોયતે, કદી નહિ છલકાય
ત્યમ જ્ઞાનીજન માનથી, કદી નહિ કુંડાય ૧૪૮
- નમ્ર રહે જ્ઞાની જનો, અજ્ઞાની મસ્તાન
સત રસ્તો શોધે નહિ, ગાનતાન ગુનતાન ૧૪૯
- સુરખા જનને મોજમાં, ગમણું નહિ સુભજ્ઞાન
લભકામાં ભરપૂરને, અનમાં ખડું ગુમાન ૧૫૦
- આપ્યું છેજે ઇશ્વરે, કરીએ સદ્ ઉપયોગ
જ્ઞાન અને પરમાર્થથી, ભોગવીએ સુખભોગ ૧૫૧
- મિથ્યા કેમ ગુમાવિએ, અમુલ્ય અવસર આજ
પાપ પુન્યને વખતનો, જુવાય છે જગ તાલ ૧૫૨
- જ્યાં વસતા નાગા ખત્રા, ઘોખીનું શું કમ
સૂમ વસે ત્યાં શું કરે, કવિજનો વિઆસ ૧૫૩
- મોઢાની પીડા વળી, જાણે માંદો જન
સાજતો ધુરઘવીને, તે ગભરાવે તન ૧૫૪
- જ્યાં સધજાજન આજસુ, જનો નહિ વિશ્વાસ
કેશતણી ચડતીતણી, કેમ રાખીએ આસ ૧૫૫
- મૂરખોતો માને નહિ, ઉત્કટ કરે અપમાન
ખોધ કદી કરશે નહિ, મુગા રહો ગુણવાન ૧૫૬

કવિત.

મેરામાં મેટુ દુઃખ કયું.

ખાનપાન માન મીલે, ગાનતો અપાર મીલે
 સખી સુખ આવકર, આશુસે ખડો હૈ
 માતપિતા જોર, ખડાસગાકો સંબંધ મિલા
 જીવ જીવ દીરા સાથ, સદા કાળ જડયો હૈ
 દિલમાંહિ દર્દ નહિ, નીચકે નામદનહિ
 વળી શાણા સજજનોકો, સાથ મારે વડોહૈ
 ગોવરધન ગાનજરી, કાનધરી માનભાઈ
 દુનિયામાં દુઃખ એક, દુરજનકો ખડોહૈ

સવૈયા

કઈ આખતથી કઈ આખત સુની

સત કીરતિ બિન જીવન સુના, હૃદય સુનાહે રામબિના
 મીઠ વચન બિન મૂખડા સુના, કાયા સુની કામબિના
 સ્વાદ બિના ભોજ સુના, હથિયાર સુના હે હામ બિના
 ગોવરધન સખ યોગ સુનાહે, સખડી આતમ જ્ઞાનબિના
 ભાવ બિના સખ ભકિત સુની, મરદ સુના મરદાઈ બિના
 પ્રેમ બિના પરજેતર સુના, શેઠ સુનાહે સાખ બિના
 રાજ બિના પરજ સુની, કામ સુના દેનાઈબિના
 ગોવરધન ઈશ્વરબિન સુના, પુરૂષ સુના સગાઈબિના
 ધર્મસુના બિશ્વાસ બિના, સખ આસ સુની પરિવાર બિના
 રસબિના સખ કવિતા સુની, શરીર સુના અહાર બિના
 કંઠબિના સખ ગાયન સુના, ઝીમડી સુખ ઉચ્ચાર બિના
 ગોવરધન ઈશ્વરબિન સુના, નાર સુની ભરથાર બિના
 માનતાન બિન ગરમત સુની, પાઠ સુના પ્રયોગ બિના

સર્વે પિનાં આકાશ સનાહૈ, બેળી સનાં બેળપિનાં
વૈદ સના હૈ રોગીપિના, વળી અંગ સના ઉધોગપિનાં
ગોવરધન હૃદયપિના સના, બેળી સનાહૈ બેળપિના

રોહરો

જ્યાં હોએ ઝંઘડાં ધણાં જાત નાત કે જાત
ચડતી કઈ રીત થશે વિધાની શી વાત ૧૬૧
નિંદા જે કરતો અને દુરજનનો જે દાસ
ઉઘમ જેને એક નહીં નક્કી તેનો નાશ ૧૬૨
જ્યાં આવે નહીં આપણું બાલો નહીં કહી બાલ
પડિત થઈને શું કરે જ્યાં છે પોલપોલ ૧૬૩
હીઠાં આ દુનિયા વિષે ઉત્તમ પાંચ રતન
દ્રવ્ય પ્રેમ આનંદ ને ભાર્યા અંગ જતન ૧૬૪
મેંતા આ દુનિયા વિષે હીઠાં છે ત્રણજ દુઃખ
પિન ઉઘમ કંઠારને શરીરનું નહીં સુખ ૧૬૫
સ્વારથીઆ શાણા બની સમજાવાને જાય
કુંડી કુંડી જેમ ઉંદરો શરીર ફેલી ખાય (અધુર) ૧૬૬
નાની સરખી જૂથથી અતે ખણું સુકસાન
નાનો તણખો અગ્નિનો કરે વણું હેરાન ૧૬૭
જુદા જનની પાસ તે જાનાં ખણું તથયાર
વરૂએ તો ઘેટા તણા સુણીયા નહીં ઉચ્ચાર ૧૬૮
જેને જે અનુલભ નથી મોટી ખાધે આશ
આપરથીઅ વખાણતાં પણ તે પામ્યો નાશ ૧૬૯
જીવાન જ્યાં આગ મળે ગાંઠા વડે સહુમ
માખી બચ્યું હક થકી પામ્યું ખણું પીઠાય ૧૭૦
જે જણની વઢવાડમાં ત્રીજી છતી અમ
ખિલ્લીની તરારમાં વાહર રોટી ખામ ૧૭૧
વેળી જન તે જોમમાં હુમેશાં કુટાય

ધુણી ધુણીને યાકતાં મન જુવા મકલાય ૧૭૨
 જર ભેખન ભેજ જુઓ ફટફટ ફીટી જાય
 ખિલાર ફરી ખેમડી, રહેજે ફેવ સદાય ૧૭૩
 સંતાપે શાન્તિ યશે ચોગ્ય મરે સંતાપ
 ફિચો ફળથી જીવતા ફીએ ન ધરે રોષ ૧૭૪
 ઉદમને ફઠતા વિના ઉત્તમ કાચે ન થાય
 જુઓ ખિલાડી ઉંઘતી ઉંઘર કેમ પકડાય ૧૭૫

કવિત.

નહારો શીક્ષક થુ' ફરે છે

જેઠ તથુ' મન ભાઈ મોજમાં રમીજ રહ્યું
 તમાકુથી ગાલ ભરી ખીડીઓ તે કુકરો
 ફરવેલા ફરાવથી કામતો ફરેજ નહી
 દોન ધરી જહાં તહાં જમવાને હુકરો
 ઘાંટાઘાંટ ફરે અને મારથુડ ઘણી ફરે
 ફરી લાંબા ટાંચિયા ને આખો હહાડો ઉંઘરે
 વદે છે ગોવરધન જ્ઞાન અને ગ્રેમ નહી
 એવા શિક્ષકોની પૂઠ ગધેઠાં તો ભૂકરો ૧૭૬
 શિક્ષણના શાસ્ત્ર તથુ' કાંઈ જરા જ્ઞાન નહી
 વળી, તેની કળા તથુ' ભાન નહી જરીએ
 નીતિ તથાં યુગત્વો મનમાં કસ્યાંજ નહી
 ખટે પટે જુખી તેની દિસે ખરેખરીએ
 હાકરાંની પાસે વળી ખાણુ' તો મંગાવી ખાર
 આજ તેમ રોક માટે પહોંત ઉપરીએ
 વદે છે ગોવરધન સપઘર્ષ સ્વાર્થ માંડી
 મિથ્યા અભિમાન માંડી જાય છે મરી એ ૧૭૭
 જેહ તથાં વર્ગ માંડી ગરખડ ઘણીજ થાય
 આજકો જુમાટ ફરી, ફરાકુદ ફરે છે

વર્ગના સામાન તણી ગોઠવણી થાય નહીં
 કચરો તો જ્યાં ત્યાં નજરે તો પડે છે
 શિક્ષક ને ખાળકોનાં કપડાં ગંદાંજ દિસે
 શ્રેમ નહીં ખાળપર વારેવારે વહે છે
 વદે છે ગે સરધન વ્યવસ્થા નિયમ વિના
 જ્ઞાન હિણુ શિક્ષકોની ખાળઓ ખગડે છે ૧૭૮

સવૈયા

શિક્ષક તેને શું કહીએ, જે સ્વાસ્થ્યમાં સપડાઈ ફરે છે
 શિક્ષક તેને શું કહીએ જે, જ્ઞાનવિતા અભિમાન ધરે છે
 શિક્ષક તેને શું કહીએ જે, નહિ કરવાતાં કામ કરે છે
 ગોવરધન કહેત શિક્ષક, આખરતે અટવાઈ મરે છે ૧૭૯
 શિક્ષક તેને શું કહીએ જે, અનુભવ શિક્ષણનો નવકોઈ
 શિક્ષક તેને શું કહીએ જે, નિશ્ચય વાદ ધરેમન માંહિ
 શિક્ષક તેને શું કહીએ જે, વર્ગવ્યવસ્થા નમણે કાંઈ
 ગોવરધન કહે સુણ સાજજન, ખગડે છે મરજ સૌ ત્યાંકિ ૧૮૦

કવિત,

ભઠાણા પાડોશી કોને કહેવા

સાજે માંદે કદીજરા કામતો આવેજ નહિ
 ખોલ નહીં ખોલ જ્યારે, આપણે બોલાવીએ
 નાના મોટા તણું કદી, ઘરમાં મરણ થએ
 આવેન મસાણુ અને, દિલાસો નહિ દીએ
 તકરારી કામ માંહી, મદદ કરેજ નહિ
 આવે જે મેમાન ત્યારે, સંભાળ નહિતીએ
 વહેકે ગોવરધન ચિકકર એ પાડોશીને
 સ્વાસ્થ્યમાં રહેલા તેનો, શ્રેમરસ નહિ પીએ

નહારો રાજા કોને કહેવો

મળનીતો પીડતણી, લાખણી જરાય નહિ
 વળી મળ તણા હક જેહ રાખી નાંખતો
 છ. પાવાળા એને જરા છુટ તો અ. પેજ નહિ
 સત્ય અને ન્યાય સદા નહિ રાખતો
 હુનન વેપાર ખેતી ઉત્તેજન આપે નહિ
 વધારી કેલવણીને કળ નહિ આખતો
 વહેછે ગોવરધન એવાતે અભાગી રાજા
 પાળે ન વચન અતિ જીલમ ગુસ્સરતો

નહારો પતિ કોને કહેવો

નારીનેતો ખ્યારી રહી વાણીન ઉચારી જરી
 વળી આશ નારીતણી, નહિ પરી કરતો
 સારી સારી ચીજ વળી, એકલો લાવીને ખાય
 નારી તણા હાથમાંતો, કડકા ન ધરતો
 નિત્ય ધમકાવે અને, સદા મારમાર કરે
 જ્યારે માંદી થાય ત્યારે, ઘરમાં ન કરતો
 વહેછે ગોવરધન પાપી એ પતીને જાણો
 એક પક્ષિવૃક્ષ તણ જ્ઞાનમાં વિચરતો

કવિત

નહારો માલાપ કોને કહેવાય તેવિધે

છોકરાંની આગળ જે અનીતિ ઉચ્ચાર કરે
 ખાનપાન આપી સારી રીતે ન ઉકરતા
 મણાવી ગણવી દોશિયારતો કરેજ નહિ
 ખોટાં લાહ લડાવીને, મનમાં ખુશી થતાં
 સાજાં માંદા થાય ત્યારે, સંભાળ રાખેજ નહિ

વ્યથાની ખનાવે અને ધણી ન શીખવતાં
વહે છે ગોવરધન, મુખાંચે માખાપ એટલે
દેવાદાર ખનાવીને, કુવારા મૂકીજતાં

મોજ શોખવિષે

ઠાઠમાઠ ઠીક ધણી, ટાપટીપમાંજ ફરી
પચક પચક ઠરી પાનખીડાં ચાવતા
વચ્ચથી ચોલાવેવાન, ગાથાએસે બાનતાન
લાલાલાલ તે નાદાન હલમાં ન લાવતા
મોજ શોખ માંહિ દ્રવ્યતણારે ઉડાવે શોખ
પંચવિષયોમાં રમી પાછ ન ખચાવતા
વહે છે ગોવરધન સત્ય જાણુને મનન
મોજ શોખી જન અંતે આપદામાં આવતા

મકરણ બીજી

હાઈલ વિકીકિત વૃત્ત સતસંગનું મહાત્મ્ય

સુસંગે મતિ મુધરે તનપરે આવે નહીં આપદા
સુસંગે શુભ યોધિ શોધ સઘળો સારો મળે છે સદા
સુસંગે શુભ જ્ઞાન માન મળસે પંચ સુજે પાધરો
માટે યો મમ મિત્ર સ્નેહ ધરીને સુસંગમાં સંચરો
સુસંગે જનનેજ આ જગતમાં સુધર્તો તે સાંચડે
સુસંગે શુભ મિત્રતા અવનિમાં આર્યાત્ય આવી અડે
સુસંગી થઈને સદા સુજનતો મોટાં સુકૃત્યો કરો
માટે યો મમ મિત્ર સ્નેહ ધરીને સુસંગમાં સંચરો
સુસંગે નિતનીતિતે નવનવી વૃદ્ધિ સદા પામશે
સુસંગે સદા વેદના વિષયતા વૃદ્ધીયતા પામશે
સુસંગે શુભ વિદ્વતા જળી મળે, હરગુણ સેતાંડરો
માટે યો મમ મિત્ર સ્નેહ ધરીને સુસંગમાં સંચરો

સુસંગે સદ્યુધિ વૃધિ જનની સિદ્ધિ ~~સાથે~~ યાય છે
 સુસંગે શુભ સજ્જનો ખલકમાં કીર્તી કરી જાય છે
 ગાવે ગોવરધન સંગ સુખદા ભાવેજ હેયેભરે
 માટે જો મમ મિત્ર સ્નેહ ધરીને સુસંગમાં સંચરે

વિદ્યાનુ મહાત્મ

વસંત તિલકાવૃત્ત

વિદ્યા વિશેષ જનને સુખ આપનારી
 વિદ્યા સુ આજ અતિશેજ કહ્યાણુકારી
 માટે અધીક પઢજો વિગતે વિચારી
 રહે સુકીર્તી જગમાં દુખ છેદનારી

૧

ચારે ન ચાર કદીએ નકરો ગતી ભાર
 છૂટે ન રાજ નરશા અતિ કષ્ટ હાર
 આજે ભણો સહ જનો યુખથી ઉચારી
 રહે સુકીર્તી જગમાં દુખ છેદનારી

૨

વિદ્યાજ જે જન તણા મનમાં વસે છે
 તેનીજ કુષ્ટ મિતિ દુરરે ખસે છે
 આજે પ્રણામ કરતો યુખથી પુકારી
 રહે સુકીર્તી જગમાં દુખ છેદનારી

૩

પુરો પ્રકાશ હરખાં અતિ જોહ પામે
 તેની જરૂર જગમાં સતકીર્તી જામે
 પુરી પવીત્ર વળીછે અતિ દુખહારી
 રહે સુકીર્તી જગમાં દુખ છેદનારી

૪

વિદ્યાથી જ્ઞાન કિલમાં આતશેજ વ્યાપે
 આનંદ સર્વ જનના હરમાજ આપે
 રાખીજ ભાવ ભણુજો વળી ધ્યાન ધારી
 રહે સુકીર્તી જગમાં દુખ છેદનારી
 મારી વિનતિ સજ્જનો તમ હરધારે

૫

વાયો સુશ્રય અતિ જ્ઞાન ચિત્તે ઉતારો

ભાષે ભલું જ મન ગોવરધનધારી

દેહે સુકીર્તી જગમાં દુખ છેદનારી

૬

મુદાણા છંદ—હાજ દેવાવિશે

હાન દેતાં તમે સર્વ દાતા જધા, દીલમાં દીર્ઘ વિચાર કરજો
જેઈ સુપાત્ર કુપાત્રનો ભેદતે, આસમે શુભ આચાર ધરજો
વ્યર્થ ઉઠાવશે નહીં સદા વિત્તને, જેમ સમુદ્રનાં વૃષ્ટિપાત્રે
દેશ કલ્યાણ શુભ દીલમાં ધારશે, જન્મમાં પરમ કીર્તી પ્રકાશે
હોયછે હીનપણ દુષ્ટદેહારના, આળસુ એવી જગમાંહી ફરતાં
દોષ ધારે અતિ દંઘતે વગરના, ધધતો હુતવાનાજ કરતા
હાન વિદ્યા તણું દેઈ સુધારજો, વીત આપેથી જ્યાંજ જાશે
દેશ કલ્યાણ શુભ દીલમાં ધારશે, જન્મમાં પરમ કીર્તી પ્રકાશે
ભુંડી નીતિ ધરી ભીખીજે આય છે, હાનદેતાં તમે દોષ જાણો
આદરે નહીંજ ઉદ્યોગ શુભ જે કહી, પાપીમાં પાપી તેને પ્રમાણો
હાનદયો શોધકો બોધકો ને સદા, જેમકી જન્મતો સુધારશે
દેશ કલ્યાણ શુભ દીલમાં ધારશે, જન્મમાં પરમ કીર્તી પ્રકાશે
આજ પુરાણ અષ્ટ દશા જોઈલ્યો, વેદને વહાલધારી વખાણો
સર્વથી એજતો પુન્ય પરમાર્થનું, સકળ જન સંખ્ય પ્રાતે પ્રમાણો
વ્યર્થ પરમાર્થનું પુન્ય નવ ધારશે, ધારશે તેજ નરકજ જાશે
દેશ કલ્યાણ શુભ દીલમાં ધારશે, જન્મમાં પરમકીર્તી પ્રકાશે
રાંક દેખાયને ટાંક નહીં બુદ્ધિ તે, વ્યાખિયો રોગ અંગેજ ધાડો
રોગથી મુક્ત કરવાજ વીતવારો ધરમધારાજ ધધે લગાડો
એરીતે કૃત્ય પરમાર્યનાં આદરે જેમકી જન્મની ભીડ જાશે
દેશ કલ્યાણ શુભ દીલમાં ધારશે, જન્મમાં પરમકીર્તી પ્રકાશે
કાવ્ય કરાવજો કવીતાણી પાસતે તેસમે ઉર ઉદાર રાખો
પરમ પંડિતની પાણી કીર્તી કરો, ભાવથી ગુણ તેનાજ ભાષો
સ્તવ કમોમહી વિત્તને વાવરો, જેમની ઈચ્છ સંતુષ્ટ થાશે
ગાયુ છે ગોવરધને આજ શુભદાનથી, સ્વર્ગનું સુખતો બોગવાશે

પુત્ર પિતાને તુંજ લડાવે વહુને સાસુજ સાથે
 ધણીઆણી ધણીને ધીમે છે ડાણાં થાપે છે માથે
 કુટુંબ કમીલા કરતાં કળઓ લાજ્યાં નહીં દીલમાં જરીએ
 કાળો કળીયુગ સ્વર્ણ કરે તો આપણુ સરવે થરથરીએ
 જીવું જીવું પાતર પીઠુ ચોરી ચાડી જીવન હોએ
 સોનાને જીવતીમાં પેઠા કપટ કાસ કીધું કાંચે
 અલ્યા અભાગી આ અવનીમાં, શામાટે તુંતો આવ્યો
 ભડભડ ભડભડ ભડકા કરવા કાણે સંદેશો કહાવ્યો
 કાઈ જનોનાં શીશ કપાવ્યાં કાઈને રણમાં તેં રોળ્યા
 કાઈ જનોને કયા રખડતા ચાંચડની પેઠે ચોળ્યા
 મદમાતો થઈને શું કરતો કોઈક માથાનો મળશે
 બાધી રૂંધીને બાળા મુકશે તેજ વખત તું ટળવળશે
 હજી સઘીરે નથી વાંઝણી મોટારે ગહારમાં જાણશે
 સઘળાને નખળા ગણતો પણ હીંમતવાળો જન હજીશે
 માટે સમજને મનમાં તું હરી હરીને હગલાં ભરને
 કાલસરવાસી ગેવધનનું ગાન જરી મનમાં ધરને

સવૈયા એકત્રીશાને મળતો રાગ

કળજીગની સામે થવા ચાટે ઉશ્કેરણી

ઉમે ઉઠો અલખેશા સૌ હાથોમાં હથિયાર ધરો
 શુર તમારું કયા સંતાયું, કળજીગ સાથે યુધ્ધકરો
 કાળો છે તે શું કરનારો, કાલ્યા થઈને શું હરશે
 ધન્ય ધન્ય એ ધીરજવતા, પાછાં પગલાં નહીં ભરશે
 સુધારાનું સહસ્ત્ર લઈને, કળજીગનાં કાંડાં કાઢી
 ચાકાકો શું ચોભા રાખી, કુળને લાંછન કેમ આપી
 વૈયંતણીતે ઢાલ ધરીને, જશની તે પરમાળ ધરો
 શુર ત રું કયાં સંતાયું, કળજીગ સાથે યુધ્ધકરો
 પાળી ડો પ્રસન્ન સઘળે, નહવડતા શું ભેદરદા

રાજકુલ શુભ બુધ્ધીકેરૂં શામાટે ગભરાઈ ગયા
 મિથ્યા મમત શું રાખેછો, પળઆવી કેમ પાછા ફરે
 શુર તમારૂં ક્યાં સંતાયું, કળજીવ સાથે યુધ્ધકરે
 નીચું નિહળી શું ખેઠાછો, કળજીવ કુતકુદ કરે
 આપણને હલકાજી ગણીને, કુંદય રાખી સધળેજ ફરે
 ઉઠે વહાલા વિરા ઝટપટ, જંગ મચાવોને જખરા
 શુર તમારૂં ક્યાં સંતાયું, કળજીવ સાથે યુધ્ધકરે
 કીધી ખરાખી કથમ સાંખેછો, હજી ખરાખી ખડુ કરે
 શાણા સિધ્ધો ને મહાત્મા પણ મોતવગર તેથી મરશે
 માટે મુઠો મરડી મરડી, તે ઉપર ખડુ તાલધરે
 શુર તમારૂં ક્યાં સંતાયું, કળજીવ સાથે યુધ્ધકરે
 વર્મરાય ધિક્કાર કરે છે, દર્શન જરીએ નહીં દેશે
 હીમ્મત હારી થયા હીજડા, મુઝા પછીને શું કહેશે
 માટે મારા સ્નેહી સજ્જન, ખેલ મચાવો નેજા ખરે
 શુર તમારૂં ક્યાં સંતાયું, કળજીવ સાથે યુધ્ધકરે
 યુધ્ધ કરી હડસેલી મેલો, રંગરાખી રણમાં રોજો
 કળજીવનેતો કાપી નાખો, ચપડામાં તેને ચોજો
 મારો મારો મમત રાખી, મુછ ખોડાવી નહીજ મરો
 શુર તમારૂં ક્યાં સંતાયું, કળજીવ સાથે યુધ્ધકરે
 જો જીતો તો જગમાં સધળે, જશની પીમળ પથરાશે
 દેવ દુઃદલી નાદ કરીને, ગુણ તમારા નિત્ય ગાશે
 ગોવરધનનું ગાન ધ્યાનથી, કાન સુગીને સાન ધરો
 શુર તમારૂં ક્યાં સંતાયું, કળજીવ સાથે યુધ્ધકરે

સવૈયાને મળતો

વેર યાને પ્રેમની લડાઈ

વેર પ્રેમનું યુદ્ધ મચ્યું છે ચાલો જીવાને જઈએ
 હાર જીતને કોની થાયે કોના ગુણ આપણ ગાઈએ
 રણમેમીમાં રહી વેગળા દેવ દર્શનનું યુદ્ધ જીતો

પ્રેમ પુષ્પ વરમાળા ધરશે દેખી હાઝ વેર મુઝા
 વેર મુઝા વરણાગી રાખી મોઢાની મુઝા મરડે
 પ્રેમભાઈને પેચો ગણીને વેરભાઈ દાંતો કકડે
 અલ્યા અભાગી અહીં આવ્યો છે મારી સાથે શું લડવા
 જોર ન ચાલે તાફ જરીએ શરય રાખીને દઉં જવા
 પ્રેમ ભાઈ ત્યાં પોતે જોલ્યા જરા મેનમાં ભાઈ રાખો
 ભલો આદમી જાણી મુજને ભુંડુ મુખથી કમ ભાખો
 મારી યુક્તિ આગળ હઠીએ જરા જોર તો નહી ચાલે
 કાલાવાલા સાલજોજોરે નહી તો તે પછી તમને સાલે
 કોથ હરીને વેર કોપીએ જોલ્યા તે મારો મારો
 આ અવનીમાં એક ન દીઠો મુજનેતે વશ કરનારો
 એમ કહી અન્નાસ્તર મૂયું ખચ્યા પુતો લેતો જો
 પ્રેમભાઈ તો પડીઆ નીચે, લાગ્યા તેતો તરફડવા
 એટલામાં સુદ્ધિ આવીને મધુર વચન વૃષ્ટિ કીધી
 સીતળતા વ્યાપી છે સઘળે શમશેરો ફેંકી દીધી
 સર્વ લોહી ઠરી ગયું ને શરીરની છે નહી સુદ્ધિ
 હથિયારો સૌ હઠાં પડીઆં ખડેર મારી ગઈ છે બુદ્ધિ
 હવે નીચો થાય ખાપડો મમતથી લડવા માટે
 પ્રેમભાઈ તો પ્રેમ ધરીને મધુર વચનનું જળ છાંટે
 ત્યાં આગળ ટળવળતા પોતે વેરભાઈ તો ગિમાસે
 કાલસરવોસી કહે ગોવરધન પ્રેમભાઈ નવ છતાશે

સવૈયા છંદને મળતો

સ્વોમિને જુરા કરવાના સંબંધમાં સતભામા અને
 દુપતિનો સંવાદ

સતભામા કહે સુણો દુપતી બહાલ ધરી એક વાતલડી
 બહાલાજીને વશ કરવાના વિચારમાં બધ રાતલડી
 એક સ્વામી તે નહી વશ થાતા, પાંચ સ્વામી કયય વશ કરતાં

ધંતર મંતર જાહુ બાહુ કીયા કીયા મનમાં ઘરતાં
 દારા ચીઠી ધુપ હીપનો ઉપામ મુજને ખતલાવો
 વિર જીને વૈલાળ વિના તે, ખેલ નહીં ખનતો આવો
 માટે મારી સખી સ્નેહ ધરી મુજ ઉપર કરૂણા કરશે
 માગો તે હું તમને આપું માટે અરજી ઉર ધરશે
 જોખો ડોશી ભુવા પ્રાણીણા ક્યાં છે ફીર ને વાદી
 જે જોઈએ તે મને ખતાવો સામાનની કરવી થાદી
 માટે વાર ન કરશે વહાલી ગુણુ તમારા બહુ ગાઉ
 વહાલાજીને વશ કરી રહીને નિત્ય નિત્ય હું ત્યાહુ
 જીટલે દ્રુપતિ દાંત કહાદીને ખડખડ હસવા લાગી
 ખેની મારી શું મહલાજી મુરખની પેઠે માગી
 બુદ્ધિ તમારી ક્યમ ખગડેલી બહુ ગાંડું તમ શું જોલે
 દુતારાના લાંગ ખધા છે ખરો ખેલ દ્રુપતિ જોલે
 પુરણ પ્રેમ પતિને પૂજો, સદામ કરજોને સેવા
 કદી આજ્ઞા નહીજ ઉથાપો જાણો પરમેશ્વર જેવા
 મુખથી મીઠી વાણી જોલો સ્વામીને રાજી રાજો
 પરસેવો જો વળે અંગપર પંજો લઈને વા નાંખો
 સ્વાદ ભરેલી રસોઈ સારી પતિ આગળ પ્રેમ ધરશે
 વહાલાજીના તત્વત ઉપરે કદીએ નહીં આઠાઈ કરશે
 પ્રાણુપતિ પરદેશ જાય તો જશે નહીં પર મંદિરમાં
 ખર પુરૂષનું મુખ નવ જોશો ધ્યાન ધરો વહાલા વરમ
 સ્વામીજીને સુખ કરવાના સાચા ઉપાયો કરશે
 પતિ પીડામાં હોય કદાપી ત્યારે દિલમાં હુંખ ધરશે
 હાજી કરજોને હેતે ધર્મ ધરી ધીરજ આપો
 સંપ રાખશે સ્વામિ સાથે ત્યારે ટળશે સૌ તાપો
 એવા એવા ઉપાય કરજો ઠીક સ્વામિતો વશ થાશે
 જોવરધનનું ગાન સુણીદ્યો ગુણુ તમારા સૌ જાશે

રાગ એલન

સીતાનો રામ ઉપર પ્રેમ

સીતા કહે છે સુણો સ્વામી રિયોમ દુઃખ થું વરસાવો
 જરૂર મારા જુગલવનજ સાથે વન તેડી જાવો
 અખળાને એકલડી રહેતાં ગાઠ નહિ કદીએ ઘરમાં
 ખાવું પીવું ગાવું ન સુજે વગે ચિત્ત વળગ્યું વરમાં
 રંગીલા રસીઆ છો સ્વામી તત્પર થઈ થું તરછોડો
 સ્વામીજી તમ સાથે રહીને પુરણ કીધા નહી કાંડો
 નહી જમાડયા રંગે રીત પ્રેમ નહી બેઠી પાસે
 જો સ્વામિ જુદા પડશે તો ઝટપટ મારો જીવ જાશે
 રામ કહે છે સુણજો સ્વામા ખાઓપીઓ ને ખુખી કરો
 વન વગડાનું દુઃખ થું વેડો ધર્મશુભાં વૈધ ધરો
 દાઢ તાપ ત્યાં પડશે ઝઝાં જહાલી એ કેમ વેઠાશે
 વાડ વડની વાણી સાંભળા રૂઢ્ય તમારું ગભરાશે
 આપ્તર ઝેડાની ઝાડીમાં અંગ તમારું અટવાશે
 સંધળાં સંકટ નહી વેઠાશે શરીર તમારું શોષાશે
 સીતા કહે છે સુણો સ્વામીજી તમે સુખી ત્યાં હુંજ સુખી
 કીનાનાથ ડાહ્યા થઈ સમજો તમ દુઃખી ત્યાં હુંજ દુઃખી
 અપાર પીડા મારે અંગે આશિંતિ આવી પડશે
 સર્વ દુઃખ હું સહન કરૂં પણ ત્રિયોગ મુજને બહુ નડશે
 દાઢ તાપ તનમાં થું કરશે તેથી જરી નવ ગભરાઉં
 જ્યાં સાચા સ્વામિજી હોયે જરૂર ત્યાં સાથે જાઉં
 એક પક્ષક જો અળગા રોજો મારા મનમાં મુઝાઉં
 જહાલા થઈથું આમ વદાછો આ વખતે સાથે આવું
 માટે મારું માનો વહાલા, દાસી ઉપર દ્વાકરો
 કંઠજ કાળજી કેમ કરોછો કાંઈક સમજી કૃપા કરો
 રામ કહેછે સુણો સુંદરી શા માટે તમ અકળાઓ
 પ્રેમ આપની મરજી છેતો ચાલોને સાથે આવો

સતી સાધવી મનમાં સમજે તરત કરોને તૈયારી
 મનવગડાના વલકલ પહેરો નિશ્ચે યો નૌતમ નારી
 સ્નેહ તમારો જોઈ સુંદરી, હેડુ હરખે ઉભરાયે
 પતિવ્રતામાં દિશે પૂરણ સંકટમાં કરતાં સહાયે
 હાવ ભાવ શુભ હેત કરીશું રમી જમીશું રે રંગે
 કાલસર વાસી કહે ગોવરધન સીતાજી આહ્યાં સંગે

નઠારી સ્ત્રીને ઠપકો

જો ભાઈ પુરતો તારોરે અંખે આવી પાર હુતારો રે. એ રા

નફટ યો નિલંબ નારીરે, તુંતો જરા બોલ વિચારીરે
 નફર અંડી ખેંચે નઠારીરે, અણે નહી શિક્ષા સાધીરે
 છુતે બધું ગામ છુતારીરે તારાથી દુનિયા હારીરે

સ્તાખી

ભુંડી નારી સધળે લટકે ઘેર ઘેર ધુમવા જાય
 ઠીઠીઠી દાંત દખાડે મેણાં દઈ મકલાય નફટ
 પાપતણુ તેં તામજ બોળ્યું બોળ્યું ઘણીતું નામ
 લોકો ફેરી લાજ ન રાખી ક્યજે તારે ઠામ-નફટ
 ભુંડી નારી ભૂંડુ ભાળે રાજે નહી મરજદ
 આંપડી સરખી મુઝવા લાગે આખર કશો યાદ-નફટ
 સગાંવહલાંની શરમ ન રાખે કરતી નીચાં કામ
 કુટુંબ માંડી કળયો કરતી ઠાલી કરે સૌ ઠામ-નફટ
 ઠાકણ સરખી ડોળા કાઢી ધસીને લટવા ખાય
 નફરખાંડી તું નિંદા કરીને મનડામાં મકલાય-નફટ
 સંગ નહી તારે સાચા જનનો નામાને નમવા જાય
 ખેલાડી જન તુજને જોલાવે લાભ તારો છુટાય-નફટ
 સાનુ સસરાની સેવા કરી નહી ભળ્યો છુટાઈમાં ગાર
 ઠીંજોર નાચીને ગાળોરે ફેલી ખળ્યો તારો અવતાર-નફટ

ઝરીલી અલી ઝર છે આઝુ જાણે કાળે નાઝ
 નીચી નારી તું નખરાં કરીને લઢવાનો શોધે લાગ-નફ્ટ
 કુડી નારી કાળાં કર્મ કરે છે ખટપટ ખુશી થાય
 નકલીરે તું તો નરકે પડશે કીડા પડે તારી કાય-નફ્ટ
 ખોટરે રરતે ખેલે ખુશી થઈ ખુખરે ખાસકા ખાય
 જમરાજ તારી જડતીરે લેશે ત્યારે તુ તો પરત-ય-નફ્ટ
 અરે અભારણી સખણી લુહણ સમજીને કાંઈ ચાલ
 જોતા જોતામાં જનમારો જશે તારો ખગડશે તાલ-નફ્ટ
 સાચી નારીઓ સંગ ન કરશે ચીતમાં સાંઝ રહાય
 ફજેતીના ખહુ ફાજકા થાશે જાણીને વેગળાં જાય-નફ્ટ
 દીલકામાં તારા દેવતા ભરીઓ ઝીલમાં આઝુ જોર
 વીણારે વલગી તારેરે હોઠે કાળો કરેછે કેર
 તારી કાયાનો ક્યાંકે લરૂપો કાય સખી કહેવાય
 ખાણીના પરપોટાની પેઠે અટપટ કુટી જાય-નફ્ટ
 નીંદા તણ દેને નીચ નહારી પ્રભુપર રાખજે પ્રીત
 સગા કુહુંખી રનેહીની સાથે રાખજે રૂડી રીત-નફ્ટ
 લકિતરે કરજે ભાવે પ્રભુની લુડી વાણી નવ લાખ
 કાળાં કરમ તું છોડી દઈને દયા તું દિલમાં રાખ-નફ્ટ
 સાણી નારીની સોખત કરજે સૌને કરજે રહાય
 દુરચી ઝફંગી લાલચુ થઈને નહીરે ખગાડી શકાય-નફ્ટ
 અહકાર સરવે અજગો કરીને બ્યારે તું ડાહી થાય
 મસરમાં તું નહી મહલાએ વહાલી થઈ વખણાય-નફ્ટ
 ફાલસરવાસી ગોવરધનનું આન જો રૂડુ ગાય
 સારી શીશ્યામણ સોલખી પાળે અટપટ કલ્યાણ થાય-નફ્ટ

ભૂંડા આણસનું વાણી

જોડા લાઈ ખુડતા તારોરે આ રાજ

ભૂંડા જન લંગીઆ જેવારે અકરમીને આંધળો એવારે
 કીડો એને દિશ્તાનો કહેવારે સાચા જન તેને ન સેવારે

દીકરીઓનાં દામ લઈને મનમાં ખડું મહલાય
 કાળાં કરમ કરે કારમાંરે લાઈ તેના જાણે જગરાય-લુંડે
 માતપિતાનું માન ન રાખે, કરતો કપુત ખડું કેર
 ખાળી ન આજ્ઞા કદીએ પિતાની ઓભમાં ઝાંઝું ઝર-લુંડે
 દગારે ફટકામાં નિત્યેરે ફાડે હહાપણ કરવા જાય
 ન્યાયની વાતમાં વેગળો નાસે નીચ કરે અન્યાય-લુંડો
 ભાઈ ભાંડુની ભીડ ન ભાગે ભૂડાઈમાં ભરપૂર
 પાપ કરતાં પાછું ન હઠતો ચાડીમાં ચકચુર-લુંડો
 જુઠાં જુઠાં આળ ચડાવે જોડે જુઠાં જોલ
 નીચા જમોની સોખત તેને તર્ત કરે સૌ તોલ-લુંડો
 લાંચીથી ધન લુંટી ખાવા ફાડે છે ફહાડોને રાત
 ખટપટનો ખડું ખેલ રમે છે અતિ કરે ઉત્પાત-લુંડો
 લુંડા જમોથી ભંગીયો સારો જળથી અંગ ધોવાય
 લુંડા જનથી કાળજી લુંડું કેમ કરી શુદ્ધ થાય-લુંડો
 ખરી ખાખતમાં ખારજ રાખે ઢોર જેવા છે ઢંગ
 મસ્કરી મેણામાં મૂછો મરડે જાણે કીધો જંગ-લુંડો
 જુઠી જુઠી આશાઓ આપે, વળતીરે વિશ્વાસઘાત
 સ્વારથમાં સમ્મડાયો મુરખ કરતો લાત-લાત-લુંડો
 નીચી નારીની શીક્ષા માને રાખે નહિ મર્યાદ
 દીનાનાથનો હર રાખે નહી જુઠો વદે છે પાદ-લુંડો
 સાચીરે વાતો કદીએ મૂજે નહી અભિમાનમાં અથડાય
 કપટીરે કુંડાં કર્મ કરીને ખગાડે દોમળ કાય-લુંડો
 નવરો થઈને નિંદા કરતો ગાય મુખેથી ગાળ
 રાણા જનની ચરમ ન રાખે ફૂલીને લરતો ફાળ-લુંડો
 ખાપતણું અલ્યા નામજ ખોળ્યું જોઈરે કુળની લાજ
 મોઢા ઉપર સાહીરે ચોપડી ફરતો ફરે શું આજ-લુંડો
 નકટો નાક વગરનો થઈને નીચને નમવા જાય
 માન તણને મથુ જોસે છે, પાછળથી પસ્તાય-લુંડો

મમત છોડીને માનજે માફ ચેતીને જરી ચાલ
કાલસરવાસી કહે છે ગોવરધન તત્ સુધારશે તાલ-ભુંડો

વહેમ તજવા વિશે

ગાડી આવી ગુજરાત અગત કેરી ગાડીરે આવી એ રાગ

વેલી તજો આવાર વહેમની વેલી તજોરે
સાર અસાર વિચાર કરી સદગુણ સજોરે
વહેમ તજ નરનાર મહુલને ભાવે લજોરે

સાખી

હમ હમ વાગે હાખલા ધુણે કરીને ધુત
કહેશે માતા મેલડી જાણો તેતો સરવે તુત-વહેમ
દોરા મંતર ચીઠીઓ જેછે ઠાગ હમાળ
સાચું લે સમજો નહી જુઠી જાણો સૌ જંજાળ-વહેમ
જનક જગમાં જાણીએ ખાલગરના ખેડ
જુડિત જો કહી આવડે, સાચુ દિલમાં તે લાગશે રહેલ-વહેમ
ભૂત ભૂતાવળ અંપડાં આઝા ભમતા અંડ
અહમ ધરો સુધૈર્યનું પંથ કરજોને આવડું પંડ-વહેમ
હાથ સાથ ડોળને દીલથી કરજે દૈ
હાળાં હાપી વહેમના જગમાં નિરમૂળ કરજે જરૂર-વહેમ
પવન ખાણીના ફેરથી શરીર ને અદશાય
દીલમાં તો દુઃખ ઉજળે કહી કાચલી તે ને ધાય કાય-વહેમ
મરચુ શીર ઉતારીને અગ્નિમાં હોમાય
તરત લેજ બંધાય છે, સાગી નજર કરે હાય હાય-વહેમ
નજર ખાંધતી નાર તે જુઠું જગમાં જાણુ
ધાળી વાઠકી ચોંટતી રખો વાયુતાણું રે દખાણુ-વહેમ
એ રીત જગમાં ધણ વધીઆ વહેમ અપાર
વહેમ તજ મહુને મજે સુખે જેથી જશે સંસાર-વહેમ

ગોવરધનલુ ગાન છે અને ધરશો નરનાર
ચિત્તમાં ચેતી બાલજો રૂડો વિગતે કરીને વિચાર-વહેમ

સવૈયા બનીશા

આર્ય પ્રજાની ઉત્પત્તિ સ્થિતિ અને કાર્ય

ધાર તમે સુવિચાર કરી ધરી ધર્મ અને શુભ ધીરજ ધારો
પ્રીત ધરી પરમેશ્વરની ધરણીપરની ગતિ ઉર ઉતારો
સાહસ ધૈર્ય ધરી શુભ હુતર કેશ વિષે ફરી શિખી હળરો
હયમ પ્રગટયા તમે કયાંજ જસો તે વિશ્વ વિષે જનમી સુવિચારો
ધૈર્યરને દિન એક સુજ્યુ શુભ નેક ધરી ફીડા નીજ કરીએ
એમ વિચાર અપાર કરી પ્રલોક વિષે શુભ ભુક્તિ ભરીએ
વાસર આનંદ પવન વિશેષજ ખેસ કરી ધરણી શુભ ધરીએ
અંદર રવિતાણી જ્યોતિઃભાતિ મહાની ગતિ તો કરી છે હરીશ્રીએ
પ્રીત ધરી રૂડી રીત કરી મહીમાજ વિકાર અનંત ભર્યા છે
ધાતુ ખનીજ ખનીજ પદારથ તે ઉપયોગી અનંત કર્યા છે
રંગ સુરંગ તરંગ કરી વળી છોડ વનસ્પતિના વિચર્યા છે
પ્રાણી કર્યા પછી પ્રીત ધરી હરીએ સૌના સંતાપ હર્યા છે
ઉત્તરમાં ઉપજવરી અથમતો જોડ રૂડી નર નાર તણી તે
અંતરમાં શુભ એમ ધરાય ખડુ ભલી ભાતની જાત ખણી તે
દેશ થકી ખડુ કલેશ કરીજ અપાર જુદે જુદે કામ કરી તે
ભાગ પડયા પછી જાત થઈ વળી જ્ઞાની જને શુભચાર ગણી તે

કવિત

એક જાત ફીડી અગ્નિ શ્વાતા નામે જાળખાય
ખેત થકી પૂરવેજ ચીનમાં જઈ કરી
ખીલ જાત ખર્ડીસે નામે તો જાણાય ભાઈ
આક્રિહાની માહે તેતો વસી નાસને કરી
આ જયપા નામેજ જાત ધરાન ભણીજ ગઈ

સોમયા નામેજ જાત હિંદમાં ઉતરી
 હિંદુસ્તાનના અનાય હિંમલયવાસી દેવ
 દેવથી અનાય તેતા હીલમાં ગયા ડરી
 હયાળુ તે દેવદોહ બુધિવંત દેવદોહ
 કાખીઆ છે વેદ, પ્રભુ જેવા તે ગણાયા છે
 ધીમે ધીમે હિંદુસ્તાન દ્વિપાદ્ય આવીઆતે
 અનાય નસાડી પોતે, શ્રેષ્ઠ તે બનાયા છે
 ધરી નાતિ નેક દેક દેક કહી મુક્યા નહિ
 વર્તખંડમાંતો ચારે તરફે ફેલાયા છે
 સુદ્ર જે અનાયનેતા પહાડમાં નસાડી મુક્યા
 કરી ઉંચાં કામ પ્રહા ઉંચમાં ગણાયા છે
 ત્યારપછી ત્રણ જાત આર્યની ગણાઈ માઈ
 વિપ્ર ક્ષત્રી વૈશ્ય ક્ષત્રી નામે જોળખાય છે
 દેખાડીને શુર ક્ષત્રી શત્રુને નસાડે સહુ
 વિધામાં પ્રવીણ વીમ વર્ણમાં ગણાય છે
 ખેતી અને વેપારથી સર્વનું પાપણ કરે
 વજ્રજ કરેતે વૈશ્ય શ્રેષ્ઠ ગણાણાય છે
 કાસ લોકરે છે પોતે દેવજેશ પુરુષોનું
 તેનું નામ સુદ્રગુચ્છ ઉરમાં અણાય છે
 વીપ્રતણા વડેઆતો અતિશે જ્ઞાનીગણાય
 આગળની સ્થિતિ જેણે વેદ મધ્ય નાધી છે
 ધર્મને સંગીત શાસ્ત્ર વેદની વિદ્યા પ્રાદી
 જ્યેતિષની વિદ્યા જેણે પ્રથમથી શોધી છે
 વેદને પુરાણ શાસ્ત્ર વળી જે આશ્રમધર્મ
 સ્મૃતિ ઉપની સદા તો રૂઠાં સંબોધી છે
 શબ્દ કૌષ્ઠકાંચ અંથ નાટકો તે પંચતંત્ર
 વૈયાકરણે સંસ્કૃત ભાષાને શુભ સોધી છે
 વેદ અને શાસ્ત્ર સર્વે, જ્ઞાનને બહારભાઈ
 જુદું જાણુ તેતોરે નરૂર જખમારે છે

તત્વનો તપાસ કરી મહેલે મ.ખજુ જેલ
ખાટી છાશ મૂકીદેતો તેને શાસ્ત્ર તારે છે.
હોય છે સુખેષ પણુ ધારે છે કુખેષભાઈ
કુખેષતો હોય ત્યાંજ સુખેષતો ધારે છે
વરહે ગોવરધન, દીર્ઘદ્રષ્ટિ રાખીએતો
શાસ્ત્રનો સુખેષ તેતો સર્વ ગર્જ સારે છે

કવિત

હુ ગુણનો પણ સદ ઉપયોગ કરે તો લાલ થાય

હુરગુણ તણા જ્યારે સદ ઉપયોગ કરે
ત્યારે હુરગુણ ખધા દુઃખ દર કરે છે.
મીઠા તણા માંગડો તો મુખમાં ખરાખ લાગે
શાકમાં સમાન નાખે રવાડ કવો ધરે છે.
નાદાન ખાળક ખાવી જ્યાહરે અનાડ કરે
કેષ કષ્ટિ કરવાથી તર્ત પાછો કરે છે.
અતિમાની માણસોને કુંડાવો વખાણુ કરી
ત્યારે કવો આપણા વિચાર પાર પડે છે.

કવિત

સદગુણનાં નહારો ઉપયોગ કરે તે મુખ જાણવો

ધાડ આવી પડે ત્યારે યુધ્ધ આજેજ નહી
શત્રુતા સંભામ માંહી ક્ષમા અતિ ધારે છે.
હુરજન સાથે વળી હયા દીક્ષમીહી રામ
ધરમાં નારીની સાથે ખસાહુરી હ્યારે છે
દાતાપણુ દાખવે છે નહામું નાણુ ઉડાવી
ખરી રેશ કાઝ દિસ કદિ ન વિચારે છે
વરહે ગોવરધન, ચિત્તમાં વિચાર કરી

તેવા જનો મૂર્ખ એમ પંડિત પુકારે છે
 માટે તે જરીઆત ધર્મનેજ જાણીજોઈ
 ચિતમાં ચેતીને પાપયજી દર ચાલવું
 દોષને પીડા નથાય દેરાવું કલ્યાણ થાય
 સાફ અંનરાખી જગ મધ્યે સૌ મહાલવું
 શાસ્ત્રતો અપાર જોઈ વિચાર કરેને ભાઈ
 ઘણું ચિત્ત સત્ય શાસ્ત્રહોય તેમાં ધાણવું
 મનરૂપી ઘોડુ તેતો આમલેમ તાણી જાય
 સુ નીતિ આપ્યુંક મારી તેને પાછું વળવું

કવિત્વ

ધર્મને મહીમા

અરે ધાર સારને અધારનો વિચાર કરી
 ધારો હર ધર્મ અવતાર એળે જાય છે
 પ્રતિ રીતી રાખી અને નીતિ નિત્ય ધારો ભાઈ
 ધર્મથી કાયાજી પુરી પવિત્ર મનાય છે
 આચરણ શુદ્ધ થાય, પ્રભુ પ્રેમને પ્રમાય
 અંતઃકરણતે જ્ઞાન હવાણું થાય છે
 માટે ધર્મધારો તથે જગમાં જરૂર જાણી
 પ્રભુ પ્રેમપામો એવું, ગૌરવન ગાય છે

કવિત્વ

પૈશાની જરૂર

આજતો જરૂર જાણી પૂરા પ્રેમથી પ્રમાણી
 જગમાં જરૂરીઆત અર્થનેજ જાણીને
 ઉપકારી કામથાય, મીજતો અતિમરાય
 માટે નાણું જુગમાં કમાઈ ઘેર આણીને

પંડિત પોષય પછુ પૈસાવિના ખતાખાય
 પંચતો કરે છે પૈસાહારને પ્રમાણુ નો
 વહેછે ગોવરધન, ગુણુ યને જ્ઞાનવાન
 કુળવાન પૈસાવિના પાપેન વચ્ચાણુને

કવિત

મહસ્થા શ્રમની જરૂર છે

મહસ્થના ધર્મને બળવો લાઈ ખાઈ સહુ
 પચણીને નારી ભારી જગે જશમેળવો
 જોગીતો નહિ થયોરે વનમાં જઈ જવળી
 મેળવીને નારી શુધ્ધ બુદ્ધિ થકી કેળવો
 કામના વિલાસતો ઉલાસ આણી આદરોને
 હેતધરી તેહનેજ ન જ સાથે હેળવો
 વહેછે ગોવરધન તનમન ચોક કરી
 ભલા ભાગ ભોમવીને ભાવરસ ભોવો

કવિત

મેક્ષવિષે

પ્રલતજી નામ ભાઈ ભજો મુખે સર્વકામ
 કીર્તીનેા કોટકરી જઈએ મેક્ષ ધામમાં
 પ્રભુતણા ગુણુ ગાઈ પ્રેમરસ પાઈપાઈ
 વફાલથી વિચરીએજ તેહના વિશ્વામમાં
 ભત્રાં શામ પુરાણોના ભેદને તપાસી જુઓ
 આત્મજ્ઞાન મેળવીને જઈએ આરામમાં
 વહે ગોવરધન જ્ઞાન ને સમાધો ધરી
 સહ ચિત મેળવોને સુહિર રામમાં

કવિત

આરે પુરુષાર્થની જરૂર છે

પરમ તે પ્રીત ધરે આર પુરુષાર્થોમાં
જગતમાં જુઠ નહિ વાપરે કદા કદા
દિલ દયા પારી તમે દુરાચાર દુર નાચો
સુખ રૂઢ પામશે તમેજ તે સદા સદા
નમાવીને ધીશ જુગદીશને જપોજ લાઈ
જૂંદી સદી જીઠ તેતો થાયછે લદા લદા
વદછે ગોવરધન કાર્ય સિદ્ધિ કરે તમે
જે ચક્રી ટોજે રૂઢી ઉરનીતે આપદા

હરિગીત છંદ

સ્વર્ગનું સુખ કોણુ પામે

જે જગતમાં તે જનમીને સુસંગમાં રમતો સદા
નીતિ લક્ષિત ધારે નિત્યજે કુકર્મ કરદો નહિ કદા
વદતોજ મીઠી વાણીને, સહગુણની ધરતો ગદા
તે સ્વર્ગનું સુખ પામશે આવે ન અંગે આપદા
સોધક અને ખોધક યશે સુ સાચ દિલમાં રાચશે
વળી રેશનું કહ્યાણુ જેજન ઉરથીતો ધવ્યછશે
અતિ શ્રેષ્ઠ કરતાં કાર્યશુભ જનમાં સુકીર્તી વ્યાપશે
શુભ ગાચ ગોવરધન, નક્કી સ્વર્ગમાં તેતો જશે

હરિગીત છંદ

સુકીર્તી તેતો સ્વર્ગને આપકીર્તી નકંજ બાણુજ
આકાંક્ષામાં નથી સ્વર્ગ સુજન નક્કી યનમાં માનજો
નથી કુંઠ નકંજ ઠામ તે વહીએજ સાચી વાણુજો
આ ધર્મ ધરવા માટે જીતી આપી શાસ્ત્ર પ્રમાણુજો

આદે તમે સૈજન શાસ્ત્ર કામ ઉત્તમરે કરો
ધારીજ ધોરજ થયેન ચિત્તમાં નીતિ નિશ્ચય ધરો
જગમાં સુ કીર્તી વ્યાપશે, તેનાં સુ કાર્યો આકરો
ભાવેજ ગોવરધન સરવે સ્વર્ગમાંતે સંધરો

ત્રોહક

જકમાં કોણ જાય

જગમાં જુઠ વાત કરે જનજે, અપવાદ પુરોજનને દિલસ
કુષ કામકરે દામૂઝી કયા જન જેહ જુગારી જરીથયા
કહીધર્મતણું નહિ નામ ધરયું કહી સત્ય નહિ મુખથી ઉચરયુ
પરમેશ્વરનેજ અમિય થશે, જખમારી પુરા તરકેજ જશે

કવિત

સુકિતિ શુકરવાધી મળે

સુકિતિતો કેમ મળે માનવીને મહી વિષ
ઘણા ઉપવાસ વનવાસ જો કહી કરે
જ્ઞાનને પ્રકાશ નહિ ઉરમાં ઉજાશ નહિ
જુઠી જુઠી ભ્રમણાઓનીજ દિલમાં ભરે
કોઈ ભજે કંઈ જાને કોઈ માળી નાગ પુંજે
કોઈ રહે રામ અને કોઈતો હરે હરે
સુકતો સુરાધે અને, ખળીદાન આપે કોઈ
કોઈ જન કષ્ટકારી તપનેજ આકરે
શંકર શંકર કરી શીવને સંભારે કોઈ
કોઈ સેવા સધ્ય અને ચિકાળ સંધ્યા કરે
ભ્રાત્રી ભય અને મંગાણમાં નહાય કોઈ
દુઢરા તીલક અને છાપા કોઈતો કરે
હજાર મકાર તણી ક્રિયા કરે અતિશય

મુક મંડાણુ તેતા કેમકરી ઉઠશે
અંતરની શુદ્ધિવિના, ગુણ અને જ્ઞાનવિના
નિષ્કામ વૃત્તિ વિના, કેમ મોક્ષમા હરે

કવિત્વ

અવતાર સદ્ગુણ કેમ થાય

હજાર પ્રકારે ચાર ચિન્તમાં વિચાર કરી
સારને અસાર સમજીને ધર્મ ધારજો.
તજોને અનીતિ પ્રીતિ નીતિ પર શાખી ભાઈ
સરણુ જઈને નિત્ય સત્તીને સંભારજો
માફ માયો પાપનીરે, સત્ય અદ્યોષ કરી
મેમ આંસુ લાવી, ભાવશાખીને ઉચારજો
વરદેશ ગોવરધન, આત્મજ્ઞાન ચેતનીને
સદ્ગુણ સદ્ગુણ આજે કરો અવતારજો

કવિત્વ

ઉપવાસ કરવા વિધે

અઠેણુ ખડે છે ખડુ કરેણુ કરેછે સહુ
કુલુદ્ધિ કઠોર તે મરમ નથી અણુતા
ભૂખે ન રહેવાય અને અતિ આતમા દુખાય
તોયપણુ મુઠમતિ માને કોજ માનતા
નિંદા તો કરે અપાર નીતિને વિસારી મૂકી
ઈંદ્ર તણા ગુણ કહી ઉરમાં ન આણુતા
વરદેશ ગોવરધન મૃત્યુ મારે તેજ દીન
આજ મળે સ્વર્ગ એણુ મૂખે તે પ્રમાણુતા
જ્ઞાની જનો ચિન્તમાં વિચાર તો કરીને કરે
પરો તે પવિત્ર દીન ધર્મ યજ્ઞ ધારે છે

પ્રભુ પાસે માફ માગે શુભ અગણિત ગાય
પ્રેમનાં વચન તેતાં મુખથી ઉચારે છે
ધારી પ્રભુ તેણી ભય પાપનેતાં દર મુકે
વીખ જેવી બાણીને તે કુમતિ વીસારે છે
વદ છે ગોવરધન હરી ઉપયોગ ફડો
એવી રીતે જ્ઞાની ઉપવાસને આચારે છે

કવિત

ઢાંગ ધારી કરો નહિ જત ને ઉપવાસ વળી
સમજીને કરીએ સદાય મુખદાય છે
થાય શુભ ઠામ ઠામ ઠામ તો જવાય નામ
સ્વર્ગતણું મુખ પૂરા પ્રેમથી પમાય છે
શાસ્ત્ર રીત રાખી નહિ ચાલ્યો માડરી પ્રવાહ
સમજીએ ઉલટું તો અતિ દુઃખદાય છે
ગાય છે ગોવરધન થાય છે પરમમુખ
સમજીને ચાલવાથી ઈશ રાજ થાય છે

કવિત

વૈદ્યની રીત વળી જાણો ભાઈ ખાઈ સહુ
નિત્ય નિત્ય જમીએ તો મજરણ થાય છે
માસના અરધ ભાગે થાય છે પંદર પૂરા
ભૂજ પેટ રહેલું અંત ખાણું ન જાય તે
જરૂર જીલ્લાપ દેવો માસ થાય એક પૂરા
અઠવાડીએજ હજમત કરાવાય છે
વદ છે ગોવરધન, નિત્ય મુખ કરો સાફ
અંતે વળા જાય તો શરીર ચુક થાય છે

કવિત

પ્રીતિ કરા શાસને તમેજ તો તપાસી જુઓ
ફડો રવીવાર તેતાં ખવિન મનાય છે
આઠવારે એક વાર ધધો કોઈ ને નહિ

ધરી નીતિ સારી અને મલુ ગુણ માય છે
 તેમ હિંદુ લોકમાં તો ઇષ્ટને આરાધવાને
 એકાદશી એક દીન પવિત્ર મનાય છે
 તેમ બીજાં વૃત્તનો તો ચિન્તમાં વિચાર કરી
 યાજવાથી દોલમાંની હાની દૂર જાય છે
 વદે છે ગોવરધન જુઠી ગાત હોમ કદી
 સારો ઉપયોગ તે કર્યાથી સુખ થાય છે

શક્તિ વિષે

આદર્શ વિદ્વિડિત વૃત્ત

શક્તિની વળી સહાય આ જગતમાં જે ને શરીરે હજી
 પામે સુખ વિલાસ હોટ જઈને સૌ કાર્ય સિદ્ધિ થશે
 જે અંગે નખજાઈ આ જગતમાં સાનેજ આવી જશે
 હુઠીને સહ ધંધ કીર્તી ધન તો નક્કીજ નાશી જશે
 માટે સહ જન આજ ધર્મ ધરીને આરોગ્ય અંગે થશે
 આલી સાચ ક્રિયાજ સર્વ વિધિ તે હુંથે સદા રાખશે
 મિતાહાર સ્થાન સાધ્ય કરશે ઉદ્યોગ આરામજો
 બ્યાપે જો કદિ રોગ વૈધ શાણા જોઈજ પાસે જશે

હરિગીત

શ્રી પરમ દેવે શક્તિ ધારી સ્નેહથી સૃષ્ટિ કરી
 તે શક્તિને તો દેવી કહીએ દિલમાં ધિરજ ધરી
 તેનો નમુનો રાખવાને મૂર્તી પૂજા આદરી
 જુઠાં જુઠાં તે નામ આપ્યાં કલ્પના અતિશે કરી
 જે દેવીએ મહીમાંજ માર્યા મહીસો યુધ્ધે કરી
 મહાવેશ્વરી તો નામ પાડ્યું જાણવું ભુક્તિ ધરી
 ધડ શીશ જુદું પાડ્યું તેનો અંડી અંડી જાણવું
 કરી કલ્પના વિધવિધ નામો આપીઆ જોર આણવું

લેરે લાગી જેને ભક્તિ કેરી, મુજ ઈકાતેર તારે
 સગાં સરોદર સૌને પાદે, સ્વર્ગ ભોવનમાં ઠારે
 આપીને અજવાળું રે, હોયે સર્વે સંકટ હણી-ભાવધરીને
 ભક્તિરૂપી જેને ભોવન યોગીયું, ભાવે ન બીજું કંઈ
 સ્વાદ ઘણો તેમાં આવે છે, આમુ અચતકે જરાઈ
 મલોખાં ચાવ્યાથીરે વાગે ભાઈ ૬ સે ધણી-ભાવધરીને
 મારા બનમાં થયતા પ્રભુજી, આપો અવીચળ વાસ
 જોવધનનું ગાન સુણીને, સદાય રાખો પાસ
 ભક્તિભા હું ભૂખ્યોરે નહિ તો હીરા કણી-ભાવધરીને

અષ્ટાદશાનંદિયે

રાગ મુગાણીનો

હો પ્રભુજી ભુધરજીરે, અહો મારા પ્રેમીલા પ્રીતમજીરે
 સોણુડું સર્વ ઠકાણીથીરે, ક્યાંરે તમે સતાચા
 આકાશમાં તમે જઈને ઉભાકે, નહિતો પાતાળમાં પેઠા
 અવનીમાં મારી આંખે નહીકા ક્યાંરે જઈ તમે બેઠા
 મનરૂપી મારી ઘોડી ખેલાવું, ચાખખા મારી ચાર
 મોંઘારે મઠની ચાંદી ચેલું, હુંતો દહાડામાં દશવાર-હો
 પ્રેમધરીને પલાણુ કહું હું, ચાલેતો ખુદખુદ કરતી
 ભમતી ભમતી તે ભુધી પડીગઈ, અધાર જનમાં ફરતી-હો
 વાઘ વડને બીજાં વનચર અવળાં, જોઈ જોઈને ફરફટી
 ચાકીયાકી તે લોચ થઈ ગઈ, થોભી રહી થરથરતી-હો
 એટલામાં સદગુરજ મળીઆ, પુછયું રે ક્યાં નંદજી માણી
 મારા ઉપરજો વિશ્વાસ હોયતો સાંભળીલે વેદવણી-હો
 ખગલમાં છોકરું ક્યાંગયું, વાત બની છે એવી
 ભ્રમણમાં સે ભૂચા પડ્યા છે, ભ્રમણા નથી જરીતેવી-હો
 જોવધનનું જ્ઞાન રૂપી તે, દીપક દીપ્તમ જે રહે
 સદગુરજનો સંગ મળેતો તત અંતરપદ ખાલે-હો

દુર્ગુણરૂપી ઉનાળો

૫૬

અરે આ ભર શિયાળોરે પ્રભુ મને ઉનાળો ભાસે
 ઉનાળો ભાસેરે માફ તનહું ખહુ ત્રાશે
 કામ કોધ લોભ મદમત્સરનું, તાપ પાપ ખહુ પડતું
 અંતરમાં અકળામણ આવે, ચિત ચગડોલે વ્યઠતું, અરે આ
 વા વદન ચઢ્યું છે આયુ ઉડી ધૂળ અપાર
 અંધારું અજ્ઞાનતાણું છે, સુજે નહિ તલમાર-અરે આ
 ભ્રમાણા રૂપી ભાગપીઉછું શાન્તિ પડવા સાફું
 કેફ ચઢે જ્યારે કાયામાં, અવળાં ગોયાં માફું-અરે આ
 જ નરૂપી ગુણીઅત્ર જળનીવા પ્યાસે કંઠ સુકાય
 જરા વારમાં જો નહિ મળશે, ઝટપટ જીવડે જાપ-અરે આ
 પ્રહુજ તારે સરણુ પડીઓ, પ્રેમી રળતું પાસે
 ગોવર્ધનને જ્ઞાન મળેતો શુદ્ધિ શાન્તિ ધારો-અરે આ

સવૈયા એકત્રીશને મળતો

ભટ્ટિત મેળવવા માટે દુશચરણ સાથે યુદ્ધ

ચલો ચલો ચિતમાં ચેતી આજે યુધ્ધે ચરીએરે
 સદ્બુદ્ધિનું સહબલધને કળની પાર ઉતરીએરે
 ધર્મતાણી તે ઢાલ ભનેરી, આપણુ આજે ધરીએરે
 કપટી કુડા જનતાણાં તો કાળાં મીઠાં કરીએરે
 સદગુરુને સેવાપતી કરીએ, તે કહેતે અંતું સરીએરે
 સદ વિચારની સેના લઈએ, હીલમાં કદી નવ કરીએરે
 દુર્ગુણરૂપી શત્રુ દળને દખી શીઠ થરથરીએરે
 વહાલા વીરપણું તે ગ્રાણી, કદી ન પાછા ફરીએરે
 હીમતને જો હારો વિરા, માન તણને મરીએરે

શમુનો સંહાર કરીને, શબ્દને વશ કરીએ
 શૈવપણું શામેને જીરા પાછા ન હીએ જરીએ
 ગોવરધનનું ગાન સુણીને પ્રભુહીરાને હરીએ
 નીલંબ યદને રાજ રહીએ, ભક્તિભરને તરીએ

૪૨૨ પાસે માગણું

ઝીણા માફલ હારાજ એવાળ

આપો એટલું એા ઈષ્ટ (૨)
 કૃપા કૃષ્ટિ કરી ટાળો બુદ્ધિ કનિષ્ટ
 નહિ છેયાં ઠાકરાને નહિ ધરખાર
 જ્ઞાનને સંતોષતણા જોઈએ પરીવાર—આપો
 નહિરે લક્ષ્મીરે માગુ, નહિરે વિહાર
 આઠ પહેાર ભક્તિમાં જય અવતાર—આપો
 ગંપાટાની વાત નથી જોઈતી લગાર
 જોધી શેધી જ્યુ એમાં નથી કાંઈ સાર—આપો
 લથી જ્ઞાન લેઈતુરે આળરે પંપાલ
 દાસનેતા સરણું લેજે, હીનના કયાળ—આપો
 જયારે મારી બુદ્ધિરે પાપી થઈ જાય
 ત્યારે જહેલાં પડજેરે મારી કુળીકાય—આપો
 લમારાથી અળગો ન રાચો તલભાર
 વદેછે ગોવરધન, પ્રેમના પોકાર—આપો

ધોળ—હાંચી ભક્તોનો પિકકાર

શબ્દ પાછળ પ્રમાણ

ભક્તિરૂપી ભોજનોરે, આરોગીએ આજ
 દુરજનના દીલડા વિષેરે, રૂપી આવેછે હાથ

ખુણે પેસી કાંન ખેતરેરે મનમાં હસ્તોરે જાય
 તેમાંરે તારૂં થુવળેરે ક્યાંથી કહ્યાણુ થાય
 કહ્યા અને કહ્યા પાણીમાંરે, કીક સાધ્યોછે દાવ
 ધીક તારા અવતારનેરે નથી ભક્તિમાં ભાવ
 મિથ્યાભિમાની જાણુતોરે, મારા જોવો ન કોઈ
 જ્યાંરેરે વેળા વહી જશેરે રહેશે આંખ્યાંએ રોઈ
 માળા ઝાલીછે હથમાંરે, મનમાં લાળા અપાર
 કાળાં કરમ કરે કારમાંરે, આંખ જોડયો અંધ ર
 પશુ પંખી તોરે ખાપડારે, સારા તુજથી અપાર
 ધરતી કાગેરે ધુજારે, ભર્યો ભૂનળ ભાર
 ચેતવું હોયતો ચેતજેરે, સંદેશીતે ભયકાય
 ખાસડાં જ્યાંરે ખાવાં પડેરે પાપીતું પરતાય
 જલ સારો સીદ જોઈએરે, રજો રૂદીઆમાં રામ
 દાસ ગોવરધન કબીતારે, તેતો કરવાનું કામ

પુસ્તકની પુણાહુતીમાં ઇશ્વરની પ્રાર્થના

આરતીનો રાગ

જયદેવ જયદેવ જયજય જગન્નાતા (૨)
 વંદુ વિશ્વ વીધતા જય જય પીતુ મતા—જય
 જગકરતા સુખ ભરતા હરતા સૌ તાપો (૨)
 મંમળ કાર્ય કરીને (૨) અભીવન્ધીત આપો—જયદેવ
 નૌતમ છો કૃણાનિધિ છો સિદ્ધિ દાતા (૨)
 વિશ્વ વીધે વિખ્યાતા (૨) જયજય સુખશાતા—જયદેવ
 જક્ષવંતા જગદેવ જુગલવન સ્વામી
 નમન કરું નટવરજી (૨) નૌતમ છો નામી—જયદેવ
 ભૂચર, ખગચર, જળચર, સર્વ તણા કરતા
 વદણા સૌની ટાળી ભૂવનેશ્વર ભરતા—જય

અકળકળા તારી છે કળી ન શકે કાઠ (૨)
 અદ્ભૂત આનંદ પામુ જુક્તિ બહુ જોઈ—જય
 ગહન ગતી તારી છે અતી મતી નહી પહોંચે
 પાર ન પામ્યા રૂપીઓ અંતરમાં સોચે—જય
 એવા તે આદીશ્વર ત્રિભુવનને તારે
 બ્રહ્મા, વીષ્ણુ, શીવજી, સરવે સંભારે—જય
 દેવતાઓ દેવ, અપ્સીલ જગત વ્યાપી
 અજરામર અવીકારી પૂરણ પરતાપી—જય
 સૃષ્ટીમાં શક્તિ તો પૂરણ પરકાશે
 નૌતમ નામ સમરતાં સૌ પ્રશ્નિત જાશે—જય
 અચળ અને સર્વજ્ઞ ત્રેભુવનનો નાતા
 દાતા ધાતા દેવા ગુણીજન સૌ ગાતા—જય
 વાદ વદે ખટ શાસ્ત્ર ધુરંધર ધરમે
 મુનીઓને મહાત્મા પામુ સમજે નહી મરમે—જય
 એવા હો અવિનાશી ઉત્તમ આકાશી
 જાણું જ્યોતી રૂપ અક્ષીત ઉદ્ધારી—જય
 હંચા કે નીચા છો, નાના કે મોટા
 કેવું આપ સ્વરૂપ છો દેના છો જોડા—જય
 મુજને તો માલૂમ નથી, અદ્વય મતિ મારી
 જાળખ વિષ્ણુ હું અરપુ, લેજો સ્વિકારી—જય
 નાક લીટી તાણીને, જોઉં તુજ સામું (૨)
 દર્શનની પરસનતા, પણ ક્યાંથી પામું—જય
 તુતો પૂર્ણ પવિત્ર, હીત સૌનું કરતા
 આપ્યો છું અપરાધી, ચરણો ચર્યરતા—જય
 નહીં જાણ્યો મેં ધરમ, કરમ કુડાં કીધાં
 દુનિયાના દીનજનને, દુખડાં બહુ દીધાં—જય
 વ્યભિચારી અવિચારી, ઝાઝો જુગારી
 અવળા સૌ મારગમાં, જન્મ ગયો હારી—જય

ફેગટ ભુતળ ભમીયે, શરમ નહિ આવી
 બહુ બુરા લોકાએ, બુદ્ધિ ખતલાવી—જય
 અયડાયો કુટાયો, અસારમાં નિત્યે
 કુધંધા દાલતમાં, પ્રપંચમાં પ્રીત—જય
 કપટી કાળાં કરમે, પુર્ણ થયો પાપી (૨)
 માત પીતા સદ્ગુણી, આજ્ઞા ઉપાપી—જય
 હવે વલેશી મારી, પુરણ પસ્તાઉ
 શું મુખ લઈ તુજ પાસે આ વખતે આવું—જય
 એવો હું અપરાધી આવ્યો તુજ ચરણે
 કૃપા કરી કરુણાળું રાખોને શરણે—જય
 મુજ અપરાધો સામું જરીએ નવ જોશો
 બાળક બાળી મારાં સહ આંસુ લોશો—જય
 પાપો કરજો માફ સાફ થઈ માગુ (૨)
 ખીતે પૂરણા નંદ હું પાછો લાગુ—જય
 જોવરધનનું ગાન જાને સહ ધરશો
 શાન્તિ સધળે આપી સંહત સહ હરશો—જય

અકબકળા તારી છે કળી ન શકે કાઇ (૨)
 અદ્ભુત આનંદ પામુ જુડિત ખડુ જોઈ—જય
 ગહન ગતી તારી છે અતી મતી નહી પહોંચે
 પાર ન પામ્યા રૂપીઓ અંતરમાં સોચે—જય
 જોવા તે આદીશ્વર ત્રિભુવનને તારે
 પ્રહ્લા, વીજયુ, શીવજી, સરવે સંભારે—જય
 દેવતાણા છો દેવ, અખીલ જગત વ્યાપી
 અજરાચર અવીકારી પૂરણ પરતાપી—જય
 સુષ્ટીમાં શક્તિ તો પૂરણ પરકારે
 નૌતમ નામ સમરતાં સૌ પ્રશ્નિત જાણે—જય
 અચળ અને સર્વજ્ઞ ત્રેભુવનનો નાતા
 દાતા ધાતા દેવા ગુણીજન સૌ ગાતા—જય
 વાદ વદે બટ શાસ્ત્ર ધુરંધર ધરમે
 મુનીઓને મહાત્મા પાણુ સખજે નહી મરમે—જય
 જોવા છો અવિનાશી ઉત્તમ આકાશી
 જાણું જ્યોતી રૂપ અકળીત ઉદ્ધારી—જય
 ઉંચા છે નીચા છો, નાના છે મોટા
 કેલુ આપ રવરૂપ છો કાના છો જોડા—જય
 સુજને તો માલમ નથી, અદ્વય મતિ પારી
 કોણખ વિષ્ણુ હું અરણ્ય, લેલે સ્વિકારી—જય
 નાક લીટી ત.ણીને, જોઉં તુજ સ્વામી (૨)
 દર્શનની પરસનતા, પણ ક્યાંથી પામુ—જય
 તુતો પણ પવિત્ર, હીત સૌનું કરતા
 આવ્યો છું અપરાધી, ચરણો ચરચરતા—જય
 નહીં જાણ્યો મેં ધરમ, કરમ કુડાં કીધાં
 દુનિયાના દીનજનને, દુખડાં ખડુ દીધાં—જય
 વ્યભિચારી અવિચારી, ઝાઝા જુગારી
 અવળા સૌ મારગમાં, જન્મ ગયાં હારી—જય

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ અંથાસય

અમદાવાદ - ૯